

A NYITRAI VÁLASZTÁS

KÖZLI

TARNÓCZY GUSZTÁV

BUDAPEST

A nyitrai választás.

Mint nyitra megyei bizottsági tag, a képviselőválasztás elnökévé választatván meg, a választás foganatosítása és keresztülvitele közben, még inkább pedig annak megtörténte után, a néppárt bevallott és titkos vezérférfiai által a közelmúlt hetekben ugy a parlamentben, mint a napisajtóban oly páratlan politikai botrány s személyem ellen olymértű támadás és hajszá indított meg, hogy a magam részéről úgy megtámadott jogérzetem, mint becsületem védelmében szintén mindent meg kellett tennem.

Az ügy körülbelül összes részleteivel együtt ma már befejezve fekszik a napi sajtóban megjelent közleményekben és nyilatkozatokban a nagy közönség ítélőszéke előtt. De a hírlap-irodalom természeténél fogva, a naponkint megjelent közlemények szétszórtsága lehetetlenné teszi az ügy áttekintését és kellő megértését; másrészt azon körülmény, hogy egyes lapok nyilatkozataimat nem tették közzé, s mindenki minden lapot nem olvashatván, az ügyről csak egyoldalulag lehet informálva: szükségét érzem annak, hogy mindenki, a ki bármikből érdeklődik az ügy iránt, annak fázisairól és tényállásáról magának hiteles képet alkothasson.

Ez a jelen füzet célja.

A tervszerű rendszerességgel terjesztett vádakkal szemben, melyek szerint mint választási elnök visszaéléseket és törvénytelenéseket követtem el, magam kértem önmagam ellen a hivatalos vizsgálatot, még mielőtt az ügy a parlamentben tárgyalatott volna. Nehogy úgy tűnjék fel a dolog, mintha e röpíratommal magára e vizsgálatra akarnék erkölcsi befolyást gyakorolni, a jelen alkalommal ezen vádakkal szemben sem fogok a jogszerű orvoslato formájában védekezni.

Az is csalatkozni fog, aki azt hiszi, hogy sérteni vagy épen támadni fogok. Nem, ez ellenkezik természetemmel. Akik engemet magánbecsületemben megsértettek, azokon én elégtételt vettem magamnak, a lovagiasság legszigorubb követel-

ményeinek megfelelően. Reám nézve ezt az ügyet segítők befejezték. A megindított törvényes vizsgálatot pedig be fogja fejezni az a bíróság, melynek még pártatlan színezetéről is gondoskodott a parlament.

Célom minden szenvedélytől menten, minden személyes vonatkozás nélkül, szárazon, de hiteles formában összegezni ezen ügy minden mozzanatát, röviden reflektálni a parlamentben fölhozott vádakra s ennek kapcsán e helyt közzétenni teljes szövegében minden egyes ide vonatkozó okmányt, valamint az egésznek folyamányát képező becsületbeli ügyben keletkezett nyilatkozatokat is

Még azt a gyönyörűséget is megtagadom magamtól, hogy azoknak az érzelmeknek s azon erkölcsi tanuságnak, melyet ez ügyből merítettem, végezetül kifejezést adjak. Reá bízom — és nyugodtan bízom azt reá — a közel jövőre, az olvasóra.

Teszem pedig mindezt főleg egy szempontból, melynek itt bevezetésül magyarázatával tartozom.

Teszem, mert meg vagyok győződve, hogy az a korszak, melyet politikánk és közéletünk ma él át, közállapotaink, sőt kulturánk történetében messze kiható epocha, melynek a nyitrai választás alkalmából rendezett botrány csak előjátéka, de olyan előjátéka, melyben a drámának már minden tényezőjét és szereplőjét megismerheti a néző éles szeme.

Ebből a szempontból tehát a nyitrai választás ügyének okmányolt és tárgyilagossá összegezése, nézetem szerint, a kortörténet értékével bír.

Távol áll tőlem, hogy akár az ellenem megindított hajszák első percében, akár ma azt hinném, hogy ez az egész az én igénytelen csekély személyem ellen irányult volna. A világrt sem. Ez a néppárti ellenzék kitörése volt a szabadelvűség ellen. Miután véletlenül én voltam az utjukban, tehát az én fejemhez vagdalták szobán, írásban és képben sértéseik, gorombaságaik s ami legérzékenyebben érintett, rossz viczezeik özönét, — mely utóbbiak között mindig első helyen állott foglalkozásomra való ezézlással, a vizipuskák emlegetése; — lévén én tudniillik egy feeskendők gyártásával is foglalkozó gyár egyik igazgatója

Bizony, nem tagadom, — becsületet nevet igen — de latifundiumokat nem örökölttem és így hosszú idő óta dolgozom a hazai gépipar terén és sorsommal meg vagyok elégedve — nem az elért eredmények miatt, hanem mert dolgozom, mert érzem és tudom, hogy a mindennapi becsületos munka fáradtságával megszerzett kenyér miként emeli s nemesíti a férfi önértékét s domborítja ki az ember egyéni értékét. És érzem ezt dacára annak, hogy sok százados családfán én is tarlózhatnék őseim után s lobogtathatnám a czimeres zászlót, de nem teszem, mert közönyös előttem, hogy a czimerpaizs megsebzett nyullal vagy szarvasagancsokkal ékeskedik-e.

Politikában, közéletben és erkölcsben az embert és a férfit keresem és becsülöm.

Ilyen elvekkel foglaltam el a nyitrai választás elnöki székét. Hogy bizonyos köröknek és pártoknak így nem tetszhettem, az természetes. Támadásaikat, sértéseiket megtoroltam, de tartozom megmutatásával annak, hogy lássa a jövő, miszerint az ember gyarlóságai bizonyos periódusokban, hosszú századokon át miként ismétlődnek s hogy dobálja a szenvedély politikai vakágában sárral rendszerint legönzettelenebb, legtisztább embertársait.

És most lássuk magát a nyitrai ügyet:

Választási elnöki teendőimet Nyitrán megkezdvén, az ellenzék, illetőleg a néppárt részéről már az első perczben láttam a személyem ellen irányuló ellenszenvet, minek oka egyszerűen az volt, hogy tudták, miszerint én, mint évek során át két nyitramegyei kerület volt országgyűlési képviselője, a szabadelvű párthoz tartoztam. Azt persze elfelejtették, hogy már voltam egyszer egy nyitramegyei választásnak elnöke, mely választás alkalmából azonban semmi kifogást nem emeltek ellenem, mert akkor elnökletem alatt ellenzéki képviselő választott meg.

A gyanúsítások ellenem már az első napon megindultak. A hatóságok intézkedéseit s a pártoknak egymással szemben produkált kortesfogásait mind nekem tulajdonították s azokért a fővárosi lapokban a leghevesebben s a legszerűbb modorban támadtak meg.

Aki a nyitrai kerületben a viszonyokat ismeri, tudja, hogy a jelenlegi állapotok között ott katonai karhatalom mellőzésével, vérengzés nélkül választást megejteni lehetetlen. Mégis a legelső botránykő volt az ellenzék szemében a katonai karhatalom kirendelése és annak állítólag igazságtalan elszállásolása; — mintha az ország összes választásainál nem szokták volna azt épen úgy igénybe venni. A belügyminisztert meg is interpellálták érte még a választás folyama alatt. Erre adott válaszában a belügyminiszter egyszerűen fölolvasta a Házban *a megye alispánjának erre vonatkozó jelentését*, mely teljesen megvilágítván a helyzetet, azt szóról-szóra ide iktatom:

„A mérköző pártok részéről oly heves agitáció lett kifejtve, hogy a közbiztonságot legnagyobb mérvben veszélyeztetve láttam és a legkiterjedtebb óvintézkedések foganatbavételéről gondoskodni kényszerültem.

A nyitrai főszolgabíróhoz a községi előljárók részéről tömeges jelentések érkeztek, melyekben a megzavart rend helyreállítása érdekében, úgyszintén *a tettleges összetűzések elhárítása, valamint a néppárt részéről alkalmazott terrorizmus elleni védelem szempontjából katonai karhatalmi oltalmat kértek.*

A nevezett főszolgabíró azzal a kérelemmel fordult hozzám, hogy tekintettel arra, miként a rendelkezésre álló csendőrséggel a községekben a rendet és nyugalmat fentartani és az itt-ott kiütött zavargásokat katonaság nélkül elnyomni nem képes, —

katonai karhatalomnak a községekbe leendő kivezénylése iránt sürgős intézkedéseket tegyek.

Ennek következtében a pozsonyi es. és kir. hadtestparancsnokságot írásban, majd táviratilag megkerestem, hogy másfél század gyalogságot a helyszínére azonnal kirendelni szives legyen. A hadtestparancsnokság ezen megkeresésemet rögtön elintézte és sürgönyileg értesített, hogy a kért másfél század márcz. hó 7-én este Nyitrára érkezik.⁴

„A hadtestparancsnokságtól vett távirat alapján azonnal felhívtam Nyitra város rendőrkapitányát, hogy az érkező katonaságnak a városban leendő elszállásolása iránt intézkedjék.

A városi rendőrkapitány a katonaságot az itteni honvédlaktanyában, esetleg sátor-táborban akarta elhelyezni, de ez iránti megkeresését ugy Palkovics József vezérőrnagy dandárparancsnok, valamint Schreiner Imre honvédezredes állomásparancsnok teljesíthetőnek nem találta. A laktanyában és sáortáborban tervezett elszállásolás meghiúsultával a rendőrkapitány az egyes lakházakban való elhelyezést volt kénytelen fogamatba venni s ez irányban az elszállásolási sorrendet akként állapította meg, hogy a katonák elszállásolását az I. kerületben, vagyis az ugynevezett felső-városban kezdette meg azzal a tervvel, hogy az esetben, ha több katonai erő válnék szükségessé, a beszállásolást folytatva, a város három kerületében fogja eszközölni. Megjegyzem, hogy jóllehet az ugynevezett felsővárosban van a püspök lakhelye és ugyanott a káptalan tagjainak lakházai is vannak. Mégis ott jelentékeny számban a polgári elem is van képviselve és így az elszállásolás nem csupán a papi házakban, de a papi és polgári, valamint pártállásra való minden tekintet nélkül, minden egyes házra nézve teljesen szabályszerűen lett fogamatosítva.

Másnap már csak egy félszázad katonaság maradt a felsővárosban, a menyiben egy egész század azon községekbe, névszerint Ghymes és Pogrányba lett kivezényelve, miután ezen községek katonai erővel való megszállása a főszolgabírói jelentés szerint szükségesnek bizonyult.

A visszamaradt félszázad tartalék gyanánt készenlétben maradt, de ez is csakhamar Bodok községbe lett kirendelve. Az az állítás, hogy a míg a kormánypárti választók a katonai beszállásolástól megkíméltettek, addig az ellenzéki választópolgárok túlságosan zaklattattak, a tényleges valósággal homlokegyenest ellenkezik. Ép úgy nem való az az állítás is, hogy a püspöki vár és a kanonokok házai tömve vannak katonasággal, mert minden házban csak annyi katona lett elszállásolva, a mennyi az összeírás szerint az ottani lakrészekre esik, ma már a felső városban katonaság egyáltalán nincsen, de tény az, hogy midőn onnan az egyik század kivonulása után még egy fél század elhelyezve maradt, Malatinszky József kanonok és káptalan gazdasági prefektus, a más házakban elhelyezett katonákat magához és a lakatlan kanonoki házakba hívta és különösen házába a reá kivetett

járu­lékot meghaladó számban katonákat befogadoti. Hogy a káptalanra egészben véve nagyobb beszállásolási teher esett, ennek oka az, hogy a nyitrai káptalanban jelenleg két kano­noki stallum van üre­sedésben, két kanonoki ház tehát teljesen üres s így ezen két kanonoki házba való elszállásolás a káptalan terhére történt.

„Megjegyzem“, folytatja tovább az alispán, „hogy a Nyitra városába érkezett katonaságnak elszállásolásába egyáltalában be nem folytam, mert az elhelyezés iránti intézkedéseket Nyitra város rendőrkapitányára bíz­tam, ki tőlem e részben utasítást nem nyert, hanem sorrend szerint, teljesen szabályszerűen és pártatlanul rendelkezett a katonaság elhelyezéséről.

A képviselőválasztás napjára szükséges lovas­ság kive­zénylése iránt a pozsonyi hadtestparancsnokságot e napokban megke­restem és az onnan nyert válasz szerint *négy tiszt és 120 lovasból álló katonaság már készletben van.* A nyitrai rendőrkapitánytól vett jelentés szerint, a választást megelőző napon érkező lovas­ság az alsóváros IV. kerületében fog elhelyeztetni.“

Ezekből tehát kitűnik, hogy mennyi részem volt és lehetett nekem a katonaság kirendelése és igazságtalan elszállásolásában, a mennyiben t. i. állítólag, kizárólag ellenzéki polgárok­nál szállásoltatott el a katonaság.

Ekkor már a hangulat olyan volt, hogy én, aki mint nyitrai ember a viszonyokat és embereket ösmerem, s tudtam, hogy az utolsó választáskor is 5 ember lövetett le, szüksé­gesnek láttam a közönséget a rend megtartására egy falragaszban komolyan figyelmeztetni. E falragaszban az ellenzék tör­vényesértést, az alkotmány sarkalatos elveinek megtámadását látta és szintén interpelláció tárgyává tette,

Ime itt közlöm ezt is szó és betű szerinti teljes szöve­gében :

„FIGYELMEZTETÉS. Minthogy az 1874. évi XXXIII t. cz. a f. hó 20 án Nyitrán tartandó országgyűlési képviselő­választásnál a rend fentartását és az e czélből teendő előzetes intézkedéseket kötelességemmé teszi, ezennel felkérem a ke­rület t. választóit, valamint Nyitra városának t. polgárait, hogy a rend fentartása érdekében tett és teendő intézkedéseimhez alkalmazkodni sziveskedjenek, mert azokat éppen a fenttisz­velt polgártársaimnak jól felfogott érdekében teljes szigorral és ha kell, katonai karhatalommal is fenn fogom tartani és a netán ellenszegülők a törvény teljes szigorával fognak büntet­tetni.

E czélből figyelmeztetem a t. közönséget, hogy a szava­zásra beérkező választók fel- és elvonulására szükséges utak, valamint a tartózkodásukra szükséges terek és épületek kora reggeltől a szavazás befejezéséig katonailag el fognak záratni — a szükséges közlekedésekre más utak fognak szabadon ha­gyatni.

Azért figyelmeztetem, hogy a megyeház-utca, káptalan-utca, hosszú-utca, pár-utca és ezekkel szomszédos utcák lakói magukat egy nappal előbb érlelmi szerekekkel lássák el, nehogy a közlekedés beszüntetése folytán valami hiányt szenvedjenek.

Az ezen utcákban levő házak kapuinak elzárását is czél-szerűnek tartanám, valamint figyelmeztetem a város összes háziurait, hogy a tűzbiztonság szempontjából szükséges óvintézkedéseket megtegyék.

Nyitra városának t. választói a polgármester ur által kiállított szavazó bárczákkal fognak elláttatni, melyek a városi választók szavazásának ideje és a záróra alatt fel- és elvonulásra jogosítanak.

A nem szavazó t. közönséget pedig czennel felhivom, hogy a menetet csak az ablakokból nézze, mert az utcákon sem az álldogálás, sem a csoportosulás nem fog türetni, szükség esetén karhatalommal szét fog oszlatni, jó lesz ettől óvakodni, nehogy valaki testi épségében kárt szenvedjen.

A pártok bármelyikének gúnyolása vagy egyesek sértetése, ingerlése és a jelvények megsértése szigoruan fog büntettetni és a netáni izgatók, valamint a hatósági közegek és rendfentartók intézkedései ellen szegülők pedig be fognak bőrtöztetni.

A vidékről bevonuló választók a város határán meg fognak vizsgáltatni, a náluk netán találandó fegyverek, botok; vagy kövek el fognak koboztatni, mert ezekkel a választás területére megjelenni tilos. Hasonlóan figyelmeztetem a t. választókat, hogy minden községbeli párt csak egy nyéllal ellátott zászlóval jelenhet meg, — a többi zászlórudak a választási területen kívül hagyandók.

Ha pedig más nem választók botokkal, kövekkel vagy más fegyverekkel jelennének meg, úgy azok a fenytő bíróságnak fognak átadatni.

Végre figyelmeztetem a t. nagyközönséget, hogy a választásnál csak a választóknak van helyük, ezért a nem választók magukat a választó területtől távol tartsák és annak műveletébe sehogy sem avatkozzanak, hanem folytassák rendszer napi teendőiket, az ez ellen vétők a netaláni rossz következményeket maguknak tulajdonítsák.

Ezen a megszokottnál nagyobb szigort a helyzet veszélyes alakulása indokolja, a mennyiben a választók izgalma eddig hallatlan fokot ért.

Ennélfogva ismétlen kérem a t. közönséget, hogy a megállapított rendhez alkalmazkodják, mert én azt minden hatalmamban álló törvényes eszközzel kérélyhetlenül fenn fogom tartani.

Nyitra, 1895. márczius 16.

Tarnóczy Gusztáv.
választási elnök.

Tessék felette itélni. Részemről bővebb magyarázatot nem fűzök hozzá!

Hogy helyes-e, jogos-e, hogy a választásra a fővárosból ellenzéki, vagy bármely párti képviselők leutazzanak, ezt most nem tárgyalom, pusztán konstatom, hogy időközben Pázmándy Dénes, Okolicsányi László, Tomcsányi László, Kund Jenő, Förster Ottó és Kubinyi József Zelenyák sat. ellenzéki képviselők a helyszínére érkeztek. Együttal pedig ide iktatok egy táviratot: „Tarnóczy Gusztáv választási elnök Nyitrán. Feladatott III/19-én d. e. 11 óra 30 perczkor Budapesten, Több ellenzéki képviselő leutazott. Szándékuk téged esetleg tetteleg is bántalmazni; légy óvatos. Lajos.“

A választási aktus megkezdetvén, a szavazás két szavazatszedő bizottság előtt folyt. Az első bizottság elnöke voltam én, helyettes elnöke Pongrácz Kálmán, jegyzője *Stark Samu* és dr. Makoviezky Miklós. A másik bizottság elnöke dr. Sulovszky Imre, jegyzők *Kenézy Csátár* és ifj. Bokros János.

A választás eredménye ösmeretes. Latkóczy Imre államtitkár és szabadelvű párti jelölt kapott 930, ifjabb Zichy János gróf 274, Zichy János gróf 24 és ifjabb Zichy Szt.-Nepomuk János gróf 4 szavazatot. Latkóczy Imre államtitkár tehát 629 szótöbbséggel képviselővé választatott. Elutasítottatott 70.

A választás lefolyásával az ellenzéki napi sajtó s a képviselőház is foglalkozva, a legképtelenebb vádak egész tömege hozatott fel ellenem. Mindezen vádakát Pázmándy Dénes orsz. képviselő összegezte a képviselőházban elmondott beszédében. Ezzel a beszéddel tehát alább pontról-pontra egész terjedelmében fogok foglalkozni.

Most azonban a hangulat megértésére, néhányát a tömegesen kapott fenyegető-leveleknek fogom bemutatni: Nyílt levelező-lap, feladatott Nyitrán. márczius 16-án. „Nagyságos Tarnóczy Gusztáv vál. elnök, Nyitra, Korona szálloda 8. szám. A legkisebb törvénytelenég elkövetésekor a szabadkőmives elnökre és a zsidó nótáriusra halált mondunk. A figyelmeztetés szigora nem rettent minket el. A néppárt végrehajtó bizottsága.“

Nyílt levelezőlap. Postabélyeg kelte Pozsony, márcz. 22. T. Tarnóczy N. ur, a nyitrai választás volt elnökének. Nyitrán Korona vendéglő. „T. volt Elnök ur! Vettük hírét, — nagy-szerű képzettségében! — nagyon jól intézkedett, — de valamire felejtett. — A bitéfára! jövőre ajánljuk figyelmébe. A pozsonyi néppárt.“

Nyílt levelezőlap. Postabélyeg kelte Bécs, márczius 21. Tarnóczy Gusztáv urnak, tűzoltószere- és fecskendő gyáros Budapesten. „A nyitrai választásnál tanusított páratlan eljárásért gratulálok. Kivánom, hogy magasabb helyről egy Bali és társai által nyújtandó szalagban, kedves elvtársaival együtt mielőbb kellő elismerésben részesüljön. Bécsben, 1895. márcz. 20. Keresdy.“

Nyílt czédula. „T. cz. Tekintetes körjegyző Urnak Pogrányban. Postás magam voltam.

Tekintetes Jegyző Ur. Ezen pár sor irásom által önt értesitem hogy miszerint ön roszakarója a nemzeti pártnak. Föl kérem magát hogy hagyjon alyább a tetteivel, mert hogyha Latkóczy Imre lesz a képviselőnk akkor ön több képviselő választást nem fog megérni és az Biró Ur sem mert úgy fognak meghalni mind a kutyák és az igaz. Amen, vigyázon magára.“

Mindezek eredetije annak idején az illetékes bíróságnál betekintheők lesznek.

A választás lefolyását illetőleg hazaérkezésem után két nyilatkozatot tettem közzé, melyekben az általánosan felhozott vádakra megfelelttem. Miután ezen nyilatkozataimat nem hozták az összes lapok, ime itt egész terjedelmükben újra lenyomatot azokat.

„Tisztelt szerkesztőség!

Ma reggel jöttem haza három álmatlan éj után, fáradtan a majdnem emberfölötti munka és hajsza után. Látom, hogy némely lapok nagy hecchezet csinálnak a nyitrai választásból és engem sok rágalommal halmoznak el, holott én önérzettel gondolok arra, hogy ott, hol a választásoknál vérfürdőket szokott előidézni az izgatás, én egy csepp vérontás nélkül teljesen törvényesen fejeztem be azt.

Mihelyt a sok támadást regisztrálhatom és időm és erőm engedi, részletes nyilatkozattal fogom megnyugtanni a t. olvasóközönséget, addig is kérem tudomásul venni, hogy Deák és három utczai támadó társa ellen megtettem a büntető feljelentést. Okolicsányi kihívása folytán még aznap elküldtem segédeimet. Ama lapok ellen pedig, melyek becsületemben és hírnevemben támadnak, meg fogom tenni a sajtóbíróságnál feljelentésemet. Kérem a tisztelt közönséget, hogy addig tartsa fenn véleményét és ne ítéljen igazságtalan, egyoldalú támadások alapján, melyek nem az igazságot keresik, hanem ott is botrányt akarnak csinálni, ahol nincs: de az igazság kibúvik, úgy mint a szög a zsákból.

Budapest, 1895. márcz. 22.

Kiváló tisztelettel,

Tarnóczy Gusztáv. s. k.“

„Tisztelt szerkesztőség!

Megígérttem, hogy a nyitrai választásról némely lapok által czélzatosan terjesztett álhíreket rektifikálni fogom.

Nem szándékozom kiterjeszkedni arra a sok tere-ferére, mely önmagán hordja a valótlanág bélyegét. Csak azokra a vádakra válaszolok, melyek azok előtt, kik engem nem ösmernek, lehetségeseknek tűnhetnek fel.

Az első és talán legkomolyabb vád tárgyát képezi a nyomtatásban kiadott figyelmeztetésem a közönséghez, nevezetesen annak következő 2 pontja:

„A pártok bármelyikének gunyolása, vagy egyesek sértegetése, ingerlése és a jelvények megsértése szigorúan fog büntetettetni és a netáni izgatók, valamint a hatósági közegek és rendfentartók intézkedései ellen szegülők pedig be fognak börtönöztetni.“

Továbbá:

„A vidékről bevonuló választók a város határán meg fognak *vizsgáltatni*, a náluk netán találandó fegyverek, botok vagy kövek el fognak koboztatni, mert ezekkel a választás színhélyére megjelenni tilos stb.“

Ez az a 2 pontja kiáltványomnak, melyet az ellenzék hallatlan hajszára használt fel, a nélkül, hogy engem felvilágosított volna, hogy tulajdonkép mi abban a törvényellenes vagy ezélszerűtlen, mert választási elnöki minőségemben elkövetett ténylem csak ezen két szempontból volnának elbírálandók.

Ila intézkedéseim bármelyike törvénybe ütközik, tessék engem a törvény sorompói elé állítani, de ha ezt tenni nem merik, önmaguk ismerik be állításaik valótlanosságát; ez esetben kár volt a sok papirost és tentát elfecsérelni.

A ezélszerűségnek megítélése csak reám és legfőlebb azokra tartozik, kik engem megválasztottak, de hogy ehhez a képviselőházi vigéceknek mi közünk van, azt valóban nem tudom!

Bármennyit fognak fenyegetni és firkálni némely lapok, az engem soha sem fog letéríteni a törvényes utról.

A törvény így szól:

„A választás vezetése, a rend fentartása *és e czélből teendő minden előleges* intézkedés a választási elnök feladata és *kötelessége* stb.“

Tegyük fel, hogy előleges hatályos intézkedés hiányában az itt szokásos verekedések ismétlődtek volna, hogy az üzbeghi vérfürdő ismétlése elüzte volna a helyszínről a választókat, nem-e ezélatossággal, legalább mulasztással vádolt volna engem akármely vesztes párt — és saját lelkiismeretem is, mely nálam a legmérvadóbb?

Még mielőtt elnökké választattam, a kerület 7 községét látogattam meg; ott oly mérvű izgatottsággal és fanatizmussal találkoztam, melyhez hasonlót jó földnépünknel eddig sohasem tapasztaltam. A járási főszolgabíróval esakis erős csendőrfedezet mellett mehettünk ki az elvadult községekbe. A városban a katolikus legényegyletek tagjai az utcán inzultálták a sétálókat, ha nem jártak néppárti jelvényekkel, ami velem is megtörtént, pedig én sohasem viseltem semmiféle jelvényt.

A jámbor falusi asszonyok azzal fenyegették férjeiket, hogy alvás közben elvágják torkukat, ha Latkőczyra mernek szavazni, gyermekeiket pedig feldarabolják, mert pogány atya gyermekét nem fogják nevelni. Valódi furiákká változtak.

Ily symptomák mutatkoztak uton-útfélen különösen az asszonyok és fiatalság között, a meglett férfiak, kikre a szószék és gyónatószék nem volt oly közvetlen romboló hatással, és inkább az ősmert Latkőczyra akartak szavazni, mint az idegen Zichy grófra, nem mertek az utczára kimenni. Azzal is fenyegették Nyitrát, hogy ezt a zsidó várost legjobb lenne felgyújtani; képzelték, hogy ezen fenyegetések mily izgatott hangulatba hozták a város lakosságát!

Mindenki a város és lakosságának veszedelméről beszélt és az én védszárnyaim alá menekült, mert az adott viszonyok között csak az elnök védhette meg a fenyegetett közrendet. Verekedések napirenden voltak.

Kérdek most minden lelkiismeretes embert, nem volt-e kötelességem a törvény keretén belül minden hatályos eszközről gondoskodni? Élénk emlékezetemben volt az ezen kerülethez tartozó Nyitra Üzbégh községbeli vérfürdő, melyet néhány ködöröszt okozott, mert a esendőségek és katonaságnak nem szabad magát akár kövel, akár bottal büntetlenül érintetnie. Az egykori szakolezai választás is élénk emlékemben volt, hol szemem láttára — néhány haláleseten kívül — 70—80 tót választó lett az adott tűzjelre és lovas-attakra megsebesítve, és miért? Mert az elnök nem volt előrelátó. Prevoir c'est gouverneur.

Főgondomat képezte, hogy a választás minden izgatás daczára vér nélkül folyjon le.

A katonaságra fordított pénz és alkalmatlanság nem jöhetett előttem tekintetbe, mert én többre becsülök egy esékélyke életet, mint 10.000, 100.000 frtot is, annak daczára, hogy pogánynak titulázott az ellenzék.

Kiáltványom értelmét *szándékosan félreértették*; a „megvizsgálás” szót a „megmotozással” eserélték ki, a mi két különböző fogalom; ha emezt akartam volna, megtaláltam volna erre is a szót. A *megvizsgálás* nem jelenti a *motozást*. Motozásról soha szó sem volt, *szándékosan tévedett és tévesztett* az, aki ezt így hozta forgalomba, mert a kiáltványban csak *vizsgálás van*. Szolgálhatok a kiáltványból néhány példánnyal. A bevonuló választókat én saját szememmel vizsgáltam meg és örömmel láttam kiáltványom azon hatását, hogy az előttem elhaladott választók egyikénél sem volt bot és alkalmasint kő sem, pedig ha nem figyelmeztettem volna, úgy, mint eddig szokásban volt, most is hoztak volna ilyeneket magukkal és részeg vagy vakbuzgó állapotukban megdobálva a katonaságot, az izgatók helyett ismét az ártatlan nép esett volna áldozatul. Ily esetben méltán illethetett volna vád.

Itt foglalkoznom kell azon váddal is, mely szerint tulsok katonaságot hozattam.

En a katonai szabályokat nem ösmerem, de az illető vezénylő urak állítása szerint ők utasításuk értelmében a századot ily esetekben csak két részre oszthatják. Tekintve Nyitra különös építkezésénél fogva a sok elzárandó mellékutezát, sok félszázadra volt szükség. En megmagyaráztam a vezénylő uraknak a helyzetet, a feladatot és ők számították ki a szükséges katona-mennyiséget, mely nélkül a felelősséget elvállalni nem akarták. Az előjük terjesztett feladat az volt, hogy a 3 fővonalon bevonuló különbözőpárti választókat az egymás által való megtámadhatástól és az utczai közönség inzultusai elől fedezzék, nehogy a választók a garázdálkodó utczai közönség által valamely tettelegességre ingereltessenek.

Igy szabadon juthattak kijelölt helyeikre. A bevonulás után ezen utczákból a katonaság átvitetett a választási helyre és azon utczák fedezésére, melyeken a választók a szavazási helyekhez és onnét haza mehettek. Ezen intézkedésem folytán az ellentétes pártok oly távolságban állottak egymástól, hogy egymás csufolódásait és fenyegetéseit nem hallották, egymást nem látták, utközben sem találkoztak, tehát nem is verekedhettek. Így esakis az utczai esőselék támadásaitól és a kortesek csábitgatásaitól kellett katonai őrvonal által megvédenem.

Csak így volt lehetséges biztosítani minden választónak azon jogát, hogy jelöltjére szabadon szavazhasson a nélkül, hogy bármínemű bántalomnak legyen kitéve. Ez különösen az ellenzéknek kedvezett, egy nagy többségében szabadelvű városban. Ezen intézkedésemet még elismerőleg helyeselték is az oda érkezett képviselő urak, mivel akkor még nem tudták, hogy ők fognak bukni. Nem vették számba azon ragaszkodást, melylyel a kerületnek minden értelmesebb lakosa Latkóczy iránt viseltetik.

Akkor még azzal ámitották őket a néppárti kortesek, hogy ők lesznek a győztesek.

Jellemző, hogy *Tomcsányi* László képviselő úr dispoziezióm hallatára a többi képviselő urak jelenlétében azoknak ellenmondása nélkül, sőt némelyek helyeslése mellett távozásakor azt mondta, éljen az elnök! De mihelyt arról győződtek meg, hogy ők vannak kisebbségben, (remélni akarom, *Tomcsányi* úr kivételével) még azon intézkedéseimből is vádakot kovácsolnak, melyeket előbb megdicsértek.

Ujabb vádat képez az, hogy oly rossz helyeket jelöltem ki az ellenzéknek, hol csak egy kis koresma volt és így áznifázniook kellett, sőt hogy még egy kis félszerből is, a hová az eső elől menekültek, kikergettem, — ez embertelen tettem koholt, erről csak az ujságból értesültem.

Az élelmezés megkönnyítése végett oly három helyet jelöltem ki az ellenzéknek, hol 11, és legközelebbi szom-

szédságában pedig még több koresma volt; aki ellenkezőt állít, rágalmozó.

Nyitra városában nincs is több olyan hely, hol annyi koresma lenne, mint itt. — Ellenkezik az igazsággal, hogy nem eresztettem be a koresmákba a választókat, sőt azoktól a katonák által elzárattam, a mi ismét nem igaz. Midőn a választókat a szavazásra hívtam, ismételten tudakoltam, hogy miért állanak a szabad ég alatt, miért nem menekülnek a fedett szobákba, hiszen van ezek között oly vendéglő is, (például a Spaczek-féle) mely 300 embernek kényelmes helyet nyújt.

Válaszul azt kaptam, hogy a plébános urak, kik itt kortesekként működtek, méltóságuk alattinak tartják a zsidók fogadóiba menni, kik ellen az nap reggelig a legembertelenebb vádakat prédikálták: a népet pedig egyedül nem akarták beereszteni, mivel félték, hogy ott lerészegesznek és eltántorítatnak, így hát önfeláldozásra hivatkozva, martyrokká akarták felavatni hiveiket.

És ezek daczára van lelkiismeretük engem okolni a hideg esőben átéltszenvedésekért. — Meg kell jegyeznem, hogy Nyitrán ezen helyeken van a legtöbb fogadó- és koresmahelyiség. — Itt állt annak idején Tóth Vilmos, akkori miniszternek pártja is.

Én egyedül 3 napig tanulmányoztam a várost, hogy a legjobb helyeket kikereshessem; a vezénylő tábornok és az ezredes urral fél napig kocsin ugyanezt tettük, velük beszóltunk vagy tíz magánháza is, de azok vagy megtagadták vagy szalma és egyéb tűzveszélyes tárgyak miatt mi nem fogadtuk el. — Én a Szarvas-vendéglőt akartam számukra megnyerni azon reményben, hogy az püspöki tulajdon lévén, e czélra meg lesz nyerhető, de a vendéglős ezt kerekén megtagadta azon indoklással, hogy vendéglője aznap ugyis tul lesz tömve. A kitzűzötteknél jobb hely nem volt található, hivatkozom *Palkovich* tábornok és az ezredes urakra, kik teljes buzgósággal keresték ki velem együtt ezen legjobb helyeket.

De jellemző, hogy midőn előzékenységet tanusítandó, a párt vezetőinek már előzetesen megjelöltem ezen helyeket, a czélból, hogy kellő élelmezésről gondoskodhassanak, egy szavuk sem volt ezen helyek ellen, ezt elismeréssel fogadták, csak arra tettek megjegyzést, hogy három helyen helyeztem el őket, mit a rossz idővel indokoltam, mert egyetlen helyen sem tudtam annyi vendéglőt és koresmát találni, ami ellátásukra elegendő lett volna és mivel a tul nagy izgatott tömegnek egy helyen való csoportosítása mindig veszedelmes.

A szabadelvű párt is két helyen volt elhelyezve. A többi ide való részlet légből kapott koholmány és rágalom. Az a czélzatosan terjesztett hír, hogy kenyereket azon ürügy alatt, mintha penészesek lettek volna, elkoboztattam, valamint valami taknyos ló féle mesék, melyekről nagy megbotrányko-

zással, csak a lapokból értesültem, szerzőikre és terjesztőikre vallanak.

Ilyenek ellen nem tartom méltónak védekezni, mert tudom, hogy ezeknek komoly ember úgy sem ad hitelt.

A mi pedig a 3 Zichy gróffal való kortesfogást illeti, az elavult élezt, a mi már abból is kitűnik, hogy az ellenzék erre előre köszült, és több lemondó levelet hozott; hogy ezek nem vágnak a beadott ajánlatokkal, az az ő hibájuk. A választási törvény 70. §-a így szól: „Képviselőt ajánlhat a kerület *minden választója*; az írásban adandó be az elnöknek stb.“ A 71. §.: „Ha kellő időben több ajánlat adatott be, és 10 választó szavazást kíván, az elnök azt elrendelni köteles stb.“

Szabad volt ezt nekem elutasítanom, azon súlyos felelősség mellett, mely az elnököt terheli?

En csak azt tartoztam megvizsgálni, vajjon az illető ajánlók választók-e abban a kerületben? Ezekre nem szavaztatni megsemmisítési ok lett volna.

Nagy dologgá akarják felfujni azt, hogy én figyelmeztetem azon utczák lakóit, melyek a katonai őrvonalba estek, hogy magukat arra a napra élelemmel lássák el; pedig ez csak előzékenység akart lenni részemről, nehogy valaki, aki nem akar, böjtölni legyen kénytelen vagy kemény hust kapjon, ha a szakácsné a hussal az őrvonalon nehezen jutván át, elkésne.

Allítani ugyan nem merik, de mintegy sejteni engedték, hogy én talán gróf Zichy választóit Latkóczyra szavaztattam le. Hogy ez rosszhiszemű, nem állítás, csak burkolt gyanúsítás, azt a vizsgálat fogja kideríteni; addig gyalázatos rágalomnak nyilvánítom, mert ez egy esetben sem történt. A Latkóczyra esett 929 szavazat bizonyíthatólag mind jogosult választónak tisztán és világosan ő reá adott szavazata, mert a kik álnevek alatt akartak szavazni, ép úgy, mint Zichy grófnál elutasítottam.

Az igazságnak tartozom azzal, hogy ilyen sokkal több volt a Zichy gróf táborában. Itt nem tartozott a ritkaságok közé, hogy atyát a fiu, és fiut az elhalt atya helyett akartak leszavaztatni, sőt gyakori volt az eset, hogy más nevű egyén jött álnev alatt szavazni, és midőn ez szigorú vizsgálódásom folytán gyakran kiderült, az illetőknek némelyike ide adta azon czédulákat, melyekről az álneveket; hamis kort, és egyéb adatokat meg kellett könyv nélkül tanulnia, hogy azok az összeírási lajstromokkal vágjanak; és midőn már felfedeztetve, bevallották, hogy ők nem ugyanazon egyének, megkérdeztetvén, hogy kitől kapták ezeket a czédulákat, a jobb lelkűek azt is bevallották, hogy ezeket *plébánosaiktól* kapták, és ezek által lettek ezen családokra betanítva, míg voltak olyanok, kik konokul hallgattak arról, hogy ki tanította be őket erre. Különösen gyakran fordultak elő ily esetek *Karsai pogrányi* plébános ur terhére, kit ezért meg is róttam, és figyelmeztettem, hogy ez erkölcsrontás, esetleg büntetendő eselekmény, korte-

sekhez, de nem lelkipásztorokhoz illő foglalkozás, melyért feljelentést tennék ellene, ha nem tekinteném papi ruháját. Nagyon tisztelem én a papot a templomban, mikor imádkozik és áldást osztogat, de nem szeretem, ha gyűlöletet szít és bujtotat.

Egy félrevezetett jólelkű öreg sirva fakadt, midőn lelkére beszéltem és megígérte, hogy soha többé nem fog más bőrében megjelenni. Ezek jellemző dolgok, de ezekről hallgatnak a tisztelt ellenzékiek. Túlszigorúnak mondják eljárásomat és faggatónak a szavazásnál; hiszen ha én nem vettem volna komolyan az ügyet, úgy kétannyi szavazó szavazott volna le, mint a mennyi választója van a kerületnek; még így sem tudtam eléggé szigorú és óvatos lenni, a mennyiben még így is leszavazott volt Zichyre egy illetéktelen egyén és midőn eljött azon névnek valódi tulajdonosa, már akkor helyette más szavazott volt le az ő neve alatt.

Túl lassúnak állítják eljárásomat; hát én bizony nem akartam időt megtakarítani a tartli vaggay tarok számára, hanem feladatomat komolyan véve, kihallgattam az előljárókat, a küldöttség tagjait és ha az egyén azonossága felett kétségem volt nekem vagy valamely küldöttségi tagnak, keresztkérdések által is igyekeztem kipuhatolni a valót; talán jobban mulathattam volna valami párisi „Café chantant“-ban, de ha elvállaltam, teljesítenem kellett nehéz kötelességemet. Hogy a szavazás nem ment oly gyorsan, mint a hogy az kívánatos lett volna, ezért nagyrészt Zichy gróf bizalmi férfiai is vessenek magukra, mivel nem hozták magukkal a Zichy grófok lemondási okmányát s e miatt háromnegyed órát vártam kedvükért. Aztán meg ismételten tanítani akarták az elnököt és Zichy gróf maga is levélben kért, hogy rendet csináljak választóival, ezért fel kellett függesztenem a szavazást és megfelelttem kívánságának; ez mind időbe került. Jól esett itt Zichy gróf urnak is, hogy kellő erővel rendelkeztem az ő pártjának megvédésére is, míg a lapok szemrehányást tettek a sok katonaság miatt, bár a *Magyarország* f. hó 21-ik számában írja, hogy a Latkóczy-párt az összetűzést kereste, még sem adózik elismeréssel, hogy ezt lehetlenné tettem, hanem szid. Hát mit gondol, maradt volna 10 Zichy-féle választó a városban, ha én nem adom ki azon proklamációzt, melyet ő statáriálisnak nevez és ha a rend fenntartására nem gondoskodom elég erőről. Természetesen jobban szeretne volna, ha a választók az elnök és bizottság fejét beverik és a jegyzőkönyvet összetépik, mint már erre volt eset.

Hogy szabad-jegyek kiadásánál nem gyakoroltam protekciózt a képviselők, grófok stb. iránt, azt nagyban rosszalják a lapok, de én a 48-iki törvény szellemében nem tehettem különbséget, én csak választót és nem választót ösmertem, az elsőnek kellett helyt adnom, utóbbinak csak ha jut és a hol jut, — még a szabadelvűpárti Schober képviselő úrnak és több jóbarátomnak sem adhattam — elvből a csak kíváncsiságból

megjelenteknek nem adtam, de adtam külön jegyeket a bírósági közigazgatási tisztviselőknek, orvosoknak, bábáknak, pékeknek, ügyvédeknek egyáltalán akiknek ott valami dolguk akadt. — Én természetemnél fogva szigoruan megtartottam és megtartattam a törvényt és rendet.

Tudom, hogy ezt hazánkban sokan nem szeretik, de végre mégis meg kell azt szoknunk.

Onként merül fel itt az a kérdés, mi történt a többi választóval? 2200 és egynehány az összes szám, ebből elhalt, beteg, eltávozott körülbelül 200, leszavazott 1331, részegség miatt és mivel nem tudta a nevét a jelöltnek: mindkét pártból elutasított az egyik bizottságnál 37, a másodiknál 33. Maradt kérdéses 600; a mindkét oldalról gyakorlati presszió-nál fogva csak Nyitra városánál 200-nál több tartózkodott a szinvallástól, a többi körülbelül 400, falusi szavazat nem akart várni, különösen mert lovai nem találtak istállóra; esőben és rettenetes viharban átfáztak; a választók féltvén lovaik egészségét, elmenekültek; mindkét pártból összetett kezekkel kérték, bocsássák őket haza; így az utolsó 17 faluból már kevés jött szavazni, különösen midőn Zichy gróf, látván eclatáns kisebbségét, pártját haza bocsájtotta. De erről az elnök nem tehet.

Igaz, hogy párbajra hívtak, de nem igaz, hogy a 24 órán belül nem küldtem el segédeimet, valamint rágalom, hogy a kihívó visszautasította volna a párbajt. Mellékelem az Okolicsányi-féle jegyzőkönyvet.

Igaz, hogy négy elzülött, volt urféle az utcán botokkal megtámadott, de rágalom, hogy én meghátráltam volna, sőt én törömmel visszavonulásra kényszeríttem egész addig, míg vendéglőmbé mehettem ebédelni: — de sem utamról el nem térítettem magamat, sem hozzám nem nyulhattak.

Sürgönyileg figyelmeztetve lettem, hogy a képviselők azért utaztak Nyitrára, hogy tétleg bántalmazzanak, de a kihívásnál egyéb nem történt. A néppárt végrehajtó-bizottsága halállal fenyegetett írásban, de ítéletét még nem hajtotta végre se rajtam, se a jegyzőn.

Bocsánat, hogy kimerültség és időhiány miatt ily pongyolán irtam.

Budapest, 1895. márcz. 24.

Kiváló tisztelettel

Tarnóczy Gusztáv.“

Ugyanekkor a következő nyílt levelet tettem közzé:

„*Nyílt levél*

a nyitrai képviselő-választókerület tisztelt választóihoz, Nyitra város tisztelt közönségéhez, Nyitra vármegye és Nyitra város törvényhatósági közegeihez, a választási rend fentartásánál működő tisztelt katonai, csend- és rendőri közegekhez.

Mihelyt a nagy fáradtság és izgatottság okozta kimerültségem engedte, első kötelességemnek tartom fenn tisztelt urak-

nak legforróbb köszönetemet nyilvánítani azon buzgó és önfeláldozó tevékenységükért, melylyel nehéz feladatomban keresztülvételében támogatni kegyeskedtek, még akkor is, midőn az, a rettenetes vihar mellett csak egészségük veszélyeztetésével volt lehetséges, mert csak ennek köszönhetem, hogy az ügyis rendkívül felizgatott kedélyállapot mellett, melyet az ottani izgatók és az oda zarándokolt szabadalmazott izgatók előidéztek mégis sikerült ezen választást úgy vezetnem, hogy egy csepp vér sem folyt; a törvényt és az országfuto izgatóknak nem kellemes rendet — néhány csekély kivétellel — minden irányban szigorúan megtartani sikerült. Csak az önök buzgó közreműködésével lettek elkerülhetők az itt szokásos veregző verkedések és kihágások, melyek a „nyitra-üzbéghe vérfürdő“ név alatt lettek hirhedtekké. — Önök segélye nélkül ezek a leglelkiismeretlenebbül üzött, vallási rajongássá fejlődött izgalom folytán fokozottan léptek volna fel. — Örökké emlékezetes fog előttem maradni azon példátlan, önfeláldozó, saját egészségüket kockárára tevő buzgóság, melylyel a rend fentartását a legfurfangosabb izgatók erőszakoskodásai ellen is biztosíthatták. — Például szolgálhat ez: miként kell a hazát önzetlenül szeretni.

Kiváló tisztelettel

Tarnóczy Gusztáv, s. k.“

Tény tehát, hogy Deák János és Benkő László negyedik magukkal inzultálni akartak. Én azonban törös botommal elriasztottam őket. Miután pedig választási elnöki minőségemben támadtak meg s különben is lovagias elégtételadásra nem képes egyének, ellenük bünfenyítő eljárást indítottam.

Tény hogy Okolicsányi László által kihivattam, hogy pedig ezen ügyet is correctül intéztem el, bizonyítja az ime egész terjedelmében általam már annak idején a lapokban is közzétett jegyzőkönyv:

„*Jegyzőkönyv.*“

Felvétetett Budapesten 1895. évi márczius hó 23-án *Okolicsányi László és Tarnóczy Gusztáv* urak között felmerült becsületbeli ügyben.

Jelenvoltak az alulírottak. Kund Jenő és Förster Ottó orsz. képviselő urak, mint Okolicsányi László ur megbizottjai előadják, hogy felük nevében Tarnóczy Gusztáv urtól, az általa f. hó 20-án Nyitrán, érdes hangon tett megjegyzéseért lovagias elégtételt kértek; erre Pongrácz Kálmán és Sulyovszky Dezső urak, mint Tarnóczy Gusztáv ur megbizottjai kijelentik, hogy felük f. hó 20-án Nyitrán mint választási elnök működött, s hogy elnöki működésének tartama alatt elkövetett ténykedéseier, mint magánszemély lovagias elégtételt adni nem tartozik.

Ezen kijelentést Okolicsányi László urnak megbízottjai tudomásul veszik s ezzel mindkét fél megbízottjai az egész ügyet befejezettek jelentik ki.

Pongrácz Kálmán s. k.

Förster Ottó s. k.

Sulyovszky Dezső s. k.

Kund Jenő s. k.

Még Nyitrán fölkeresett a választás után a „Correspondance de Hongrie“ tudósítója, a választási aktusról előtte tett nyilatkozataimat, bár nem is szószerint, kinyomatta. Miután egy pár kérdés ebben is tisztázva van, ime ezt is ide nyomatom:

„A „*Correspondance de Hongrie*“ tudósítója fölkereste Tarnóczy Gusztávot, megkérdezendő tőle álláspontját az ellenzéki képviselők és laptudósítók vádjaival szemben:

„— Győzelmünket — ugymond Tarnóczy — a szabadelvű eszmékben rejlő meggyőző igéken kívül még istennek is köszönjük. Nem iróniából említem ezt a vallásosság monopoliumával kérkedő néppárttal szemben. De lehetetlen elzárkózni ama providenciális végzet ujjmutatása elől, mely a szabadelvű törekvéseknek mindenütt kedvezni látszik. Nem Isten keze nyilvánult-e ama mozzanatokban, hogy ugy a liberális nagygyűlést, mint Kossuth Lajos temetését páratlanul verőfényes napon tarthattuk meg a legzordabb saisonban, míg az egyház és a pápa pártját eudar, 24 órai fagyos eső segitotte tönkre tenni? Ebben pedig én már talán mégsem vagyok okozható. Én nem állithattam el az esőt, a mint hogy ilyet csinálni sem tudok.

— Mi történik majd a letartóztatott emberekkel?

— Összessen öten ülnek fogva. *Deák*, *Márkus* és *Vargha* — izgatókon kívül még egy hindi tanítófélcé és egy parasztember ül. Valamennyit átadom a kir. ügyészségnek.

— Minő állást foglal el az ellenzéki képviselők és a 21-iki ellenzéki lapok támadásaival szemben?

— Ezek ellen alkalmas helyen és időben meg fogom tenni a megtorló lépéseket. Tudatában ama szigoru törvény-tiszteletemnek és igazságosságomnak, melyet a liberális ügynek ilyen konok és veszélyes ellenfeleivel szemben példátlanul elvadult viszonyok között is megtartottam, megkövetelem ezt az elégtételt. Szigoruan, de törvényesen jártam el és ezt egyenlő mértékben mind a két párttal. Latkóczy-szavazatokat is megsemmisitettem akárhányat.“

Zichy János gróf és környezete, köztük különösen *Durdik* kanonok, ezzel szemben azt állította a tudósító előtt, hogy igaz ugyan, hogy *Odescalchy Livius* herezegtől küldött két kocsis „kenyeret“ elkoboztak, mindazáltal a néppárt eléggé el volt látva, pusztán az eső kergette szét az embereiket. Szerintök hajnalban mintegy ezer néppárti szavazó rukkolt be; állítólag

ötszáznyi megszámolt többségük volt, csakhogy az éj folyamán felügyelet nélkül maradván, *elszédtek*. Még a bizalmi férfiak, köztük *Pázmándy* Dénes is, visszalépett az „igazságtalanságok” miatt és így a tótoeskák annál inkább megrémültek és bizony sokan pirostollasokká változtak, annál inkább is, mert a Zichy-párt estefelé már csak *igérgetett* „napi díjat és fuvart” hiveinek.

Határozottan tendenciózus amaz állítás, mintha a Zichy-párti községeket céltudatosan hagyták volna utolsóknak. A községek szavazási sorrendjét a megye központjától való távolságuk szerint a központi választmány határozta meg. A Zichy-párt különösen az apró tót községekből kerülvén ki, természetesen, hogy utolsóknak maradt.

Tömegesen érkeznek az üdvözlő táviratok az ország minden részéből Thuróczy főispánhoz és Crausz alispánhoz. Tarnóczynak is egész csomót kézbesítettek jelenlétemben. — A katonaság elvonult, a város pompás verőfényes időjárásban felvette szokott nyugodt képét.

Mint már fentebb is említettem volt, márczius 25-én a teljes igazság kiderítése céljából a belügyminiszteriumtól vizsgálatot kértem magam ellen.

Márczius 26-án délelőtt, a midőn *Latkóczy Imre* államtitkárnak, az immár nemzeti botránykövé fölfujt nyitrai mandátumról való lemondása is fölolvastatott a képviselőházban, ott a karzaton a közönség között magam is megjelentem, hallván, hogy a nyitrai választás ügye fog tárgyalatni. Tudni és hallani kívántam azt, hogy mit hoznak fel vádakul ellenem. Habár igen nehéz ellenmondás nélkül végighallgatni a valótlan állítások és sértő ferditések halmazátát, — minthogy lelkiismeretem nyugodt volt, megvolt bennem az erkölcsi bátorság, színről-szinre hallani a vérig sértő rágalmakat és az ezeken alapuló válogatott szidalmakat; de úgy látszik, hogy az illetőknek is nehezükre esett az a tudat, hogy valaki van jelen, ki tudja, miszerint ők *szándékosan tévednek* és *céltudatosan tévesztik* a jóhiszemű hallgatókat, mert megjelenésem annyira fellázította a néppárti ellenzék férfiai, hogy a magyar parlament történetében eddigelé csaknem egyedül álló legszegyenletesebb jelenetet inszenirozták. Pokoli lármát csapva, tomboló zaj között a legbrutálisabb sértéseket kiabálták felém, miközben ökleikkel fenyegetődzték s többen fel akartak jönni a karzatra, hogy engem inzultáljanak, mit talán meg is tesznek vala, ha attól az elnök erélye meg nem véd, kitől folyton követelték, hogy a parlamenti nyilvánosság nagyobb dicsőségére távolítson el a karzatról, sőt e célból zárt ülést is követeltek. Itt látszott az igazságnak örök hatalma, mert bár egy szóval sem volt szabad ellentmondanom, mégis erkölcsileg feszélyezte őket passzív jelenlétem is; de minthogy a legyőzött ultramontanizmus botrányt követelt, hát megcsinálták azt ily feszélyezett helyzet daczára is. E közben folyton hangzott: „Ki vele!”

„Ne fertőztesse meg a levegőt!“ „Dobják ki!“ „Zsivány!“ „Gazember!“ „Bandita!“ stb. stb.

Pázmándy Dénes, Kund Jenő és Okolicsányi László terjesztették elő a nyitrai állítólagos sérelmeket. Miután Pázmándy beszéde mindent egybefoglal, fentebb tett ígéretemhez képest az ő beszédével e helyt egész terjedelmében foglalkozom, még pedig úgy, hogy azt hasábosan ide nyomtatva, minden pontra nézve mindjárt megteszem észrevételeimet.

Természetes, hogy a közbekiáltásokat is benne hagyom Pázmándy Dénes beszédjében, úgy amint az a ház naplójába beiktattatott:

Pázmándy Dénes: T. Ház! Az imént jelentette be a Ház t. elnöke a nyitrai választás eredményét, egyszersmind pedig az ott megválasztott képviselőnek, Latkóczy Imre államtitkárnak lemondását. Engedtessek meg nekem t. Ház, hogy mielőtt én felszólalásom valódi tárgyára térnék, már most is elismerésemet fejezhessem ki (Helyeslés a szélsőbaloldalon.) a t. államtitkár ur iránt, hogy volt annyi tapintata, hogy azt a mandátumot, a melyet egyáltalában tisztának mondani nem lehet, letette. Helyeslés a szélsőbaloldalon.) Megvártuk ezt tőle és azt hiszem, hogy a jövődőben a t. Ház többi tagjai is hasonló esetekben így fognak eljárni.

T. Ház! Midőn itt e házban a választás . . . (A karzaton megjelenik Tarnóczy Gusztáv. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki kell dobni! Gazember! Ki vele! Szenttelen! Ki vele! Ki kell vezetni!)

Elnök: Kérem... (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vezetesse őt ki az elnök! Gazember! Ki vele!) T. Ház! (Halljuk! Halljuk!) Csendet kérek! A ház tagjai előtt ismeretes az a törvény, a mely üléseink nyilvánosságát biztosítja. Ezentörvénynek egyetlen egy korlátja van és ez sza-

bályainkban bennfoglaltatik, ha t. i. a karzaton olynemü rendetlenség támadna, hogy annak kiűritését el kellene rendelni és ez az én feladatom.

Most pedig egy kéréssem van a t. Házhoz (Halljuk! Halljuk!) és a tisztelt képviselő urakhoz, legyenek szivesek meghallgatni a szónokot. (Halljuk! Halljuk!)

Pázmándy Dénes: T. Ház! Midőn itt a minap egy képviselőtársunk szóba hozta a nyitrai választást és egy interpellációt intézett a belügyminiszter urhoz, ugyanakkor felszólítottak az ellenzéki pártok, hogy Nyitrára annak konstatálása végett, hogy a választás miképen folyik, küldenének kebelükből egy pár tagot. Megvallom, egész örömmel vállaltam elezt a miszsiót, mert azt tartom, hogy a választói jognak megvédése egyik sarkalatos alapköve a mi alkotmányunknak. (Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon)

Ezért, a nélkül, hogy az ottani képviselőjelölt pártprogramjával egyet-értenék, vagy azt osztanám, mégis mintegy becsületbeli kötelességemnek tartottam, hogy ott megjelenjek és szememmel és fülemmel tapasztaljam azt, a mi Nyitrán történik. (Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)

Politikai pályámon igen sok választásnak voltam már tanuja, de hozzáfogható választást, mint a nyitrai nemhogy nem láttam, de megvallom, nem is képzeltem, hogy az lehetséges legyen. Röviden, lehető rövidséggel, teljes objektivitással fogom a t. Háznak elmondani azokat, a miket közvetlenül Nyitrán tapasztaltam. (Halljuk! Halljuk!) Midőn mi megérkeztünk Nyitrára, — nyolcz képviselő — elmen-

tem Kund Jenő barátommal a választási elnök urhoz és bejelentettük ottlétünket, megmondván azt, hogy a választás menetébe egyáltalában beavatkozni nem óhajtunk, hanem csak azért jöttünk, hogy ezen rossz hírű választás tényét konstatáljuk.

Igértük, hogy mi akár melléte is bizonyítékot teszünk, ha azt fogjuk látni, hogy ő a törvény keretében működik. Meg is ígérte volt a választási elnök ur, sőt nekünk egyénileg *becsületszavát* is adta. (Élénk derűtség a bal- és szélsőbaloldalon) arra, hogy ő a legnagyobb törvénytisztelettel és a legnagyobb loyaltással fog a választás körül eljárni. (Derűtség a bal- és szélsőbaloldalon.)

Hát most lesznek bátor elmondani, hogy mennyiben tartotta meg ezen ígéretét a választási elnök. (Halljuk! Halljuk!)

Mi azt kértük, hogy adjon oly igazolványt, a melylyel a választást vezető egyének pártjuk körében szabadon járhatnak és pártjuktól a választási helyiségig a felállított igen számos katonai kordonon keresztül szabadon mehessenek, mert hiszen a szabad választás legeslegelső kelléke az, hogy a választó érintkezhessék a vezető egyénekekkel a saját pártjából és hogy minden akadály nélkül minden választó a szavazási urnához mehessen. (Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.) Ez az alapfeltétele minden szabad választásnak. (Élénk helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)

Az elnök ur adott 30 ilyen paszpartout, a melyet én kiosztottam a választást vezető kori-

Ilyen jelenet köztem és a képviselők között le nem folyt. Arról igenis, mint mindenkit, úgy a képviselő urakat is biztosítottam, hogy a választást teljesen törvénytisztelettel fogom vezetni. De becsületszavamat, miután annak semmi értelme sem lett volna, senkinek sem adtam.

feusok között s a velem megjelent képviselők között. Ugy de másnap azt kellett tapasztalnunk, hogy azzal abszolúte sehová se lehetett menni, (Élénk derűtség a bal- és szélsőbaloldalon.) az csak arra való volt, hogy azon emberek, a kik azt hordták, mindenütt szisztematice visszautasítottassanak, úgy hogy lehetséges volt a nélkül keresztülmenni a kordonon, de azzal egyáltalán semerre sem lehetett menni. (Derűtség a bal- és szélsőbaloldalon.)

A választási elnök nekem személyesen rendezvoust adott reggel 7 órakor Nyitra hidjánál, hogy ott együtt velem fogja vezetni az ellenzéki táborát és azt mondotta, hogy meg fogok győződni, hogy ő milyen lojálisan jár el. Én megjelentem 7 órakor a kitűzött helyen, az elnök urat azonban ott nem találtam, hanem találtam négy fiatal embert, a kik ott katonailag megszállva tartották a Nyitra hidját, azok senkit át nem eresztettek, sőt a már megérkező ellenzéki választókat sem. Mindazoknak ki kellett szállni a kocsiból Nyitra hidja előtt és ott senki hozzájuk az ellenzéki vezéregyéniségek közül nem férhetett.

Amidőn azután egy fél óra múlva a választási elnök megjelent, s én kértem őt szavára emlékeztetve, hogy velem fogja bevezetni az ellenzéki táborát, hogy a hidon engedjék keresztülmenni, csupán csak azért, hogy neki az a megjegyzést tettem, hogy nem találom jogosnak azt, hogy ő nem egyenesen rendőröket, nem csendőröket, szóval nem hatósági személyeket állított a rendfentartására, még hozzá olya-

Nem felel meg a valónak, mert, mint a rendezők később közlendő nyilatkozatából kitűnik, azzal, kivéve a választási aktus színhelyét, a szavazóhelyiségeket és az ellenpárt táborát, mindenütt lehetett járni s a képviselők némelyike és a párt egyéb vezérférfia ezen jelvényt mindvégig tényleg használta is.

nokat, a kik a rend fentartására semmilyen kvalifikációval sem bírnak, mondom, midőn ezt egész illedelmesen és barátságosan megjegyeztem neki, azonnal elém ugrott és letartóztatással fenyegetett. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki vele! Ki vele! Még röhög! Nagy zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Elnök csenget! Halljuk! Halljuk a jobboldalon.)

Pázmány Dénes: Sőt kérem, a választási elnök ur (Nagy zaj, Elnök csenget.) esendőrök után kiáltott, hogy engem ott nyomban tartóztasson és talán éppen annak köszönhettem azt, hogy ez velem meg nem történt, hogy éppen ott esendőrök nem voltak. Hát engedelmet kérek, én magam egyénileg ugyan ezt a kis incidenset nem valami nagyon méltatom, azonban, miután a választási elnök ur tudta azt, hogy én országgyűlési képviselő vagyok (Ugy van! Ugy van! Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon.) és miután én sem vétséget, sem bűntényt de még kihágást sem követtem el és ő engem ott mégis le akart tartóztatni, sőt a midőn a közönség előtt esendőrökért kiáltott és azzal fenyegetőzött, hogy azonnal letartóztat és illetőleg le is akart tartóztatni, én ebben, t. Ház, a mentelmi jognak megsértését látom és van szerencsém ezen tényt a t. elnök ur tudomására hozni.

A választás előtt az ellenzéknek három táborot jelölt ki a választási elnök ur. (Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) azt mondván, hogy ő nem akarja, hogy olyan nagy tömeg együtt legyen. (Felkiáltások a szélső-

Erre már második nyilatkozatomban megfeleletem.

Nem felel meg a valónak. Midőn Pázmány Dénes képviselő úr engemet leczkértetni és felelősségre vonni akart, őt, hivatkozva elnöki tisztem és felelősségemre, rendre utasítottam. Időm nem lehetvén vele ott parlamentáris vitákba bocsátkozni, egyszerűen utasítottam őt a rend megtartására s e szempontból hivatkoztam a karhatalomra, mert ha eltürtem volna goromba magaviseletét, úgy az a különben is nagyon felizgatott utcai csöcseléket oly kihágásokra bátorította volna, melyek vérontást vonhattak volna maguk után, azt pedig mindenáron el akartam kerülni.

baloldalon: Csak kétszázán voltak!)

De ez a felosztás a három táborra csupán csak ürügy és választási esél volt arra nézve, hogy a választókkal való érintkezés annál nehezebb legyen.

Ezen helyek mindegyike körülbelül egy irányba feküdt a választási helyiségtől, a kormánypárti választók pedig száz lépésnyire voltak attól vendéglőkben és magánházakban elhelyezve, úgy hogy az első intésre készen jöhettek szavazni, míg az ellenzéki táborból legalább is egy fél óra kellett, míg a sok katonai kordonon keresztül a választási helyiséghez lehetett érni.

T. Ház! Én többször találkoztam választási elnökökkel, akik azt képzeltek, hogy a rend fenntartása érdekében okvetlenül szükség, hogy az ellenzéki emberek a legrosszabb helyeken helyeztessenek el. Én t. Ház! a választási elnökök azon jogát el nem ismerhetem, (Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.) mert ez nem tartozik a rend fenntartásához, mert a rendfenntartás körüli intézkedések törvényes jogát képezik a választási elnöknek. De hogy itt az ellenzéki és a kormánypárti választók között megkülönböztetéseket tegyen, olyanokat, hogy az egyiknek a legrosszabb helyet adja a másiknak a legjobbat. (Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.) Ez nem egyeztethető össze sem a törvényes intézkedésekkel, sem pedig a méltányosság fogalmával. (Igaz: Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.) A választási elnöknek szerintem, a választási pártokon felül kell

Ezt a kérdést is behatóan megvilágítottam második nyilatkozatomban s kimutattam, hogy a pártok elkülönítésének semmi más célja nem volt, mint a verekedés megakadályozása és a hideg, esős időre való tekintetből több koresmának rendelkezésükre bocsáthatása, mert csak így tudtam az ellenzéknek 11 koresmát és vendéglőt juttatni, a mi egy helyen lehetetlen lett volna és akkor méltán panaszkodhattak volna az egyenetlen elbánás miatt. Így megvolt minden ott elérhető kényelmük. Mind a két pártot ugyanegy helyen nem helyezhettem el, hogy a szabadelvű párt a legjobb vendéglőt, mely a nyitrai káptalan tulajdona, magának, alkalmasint drága pénzen, kibérelte, abban én öt nem akadályozhattam meg — miért nem béreltek maguknak ők is jobb helyet, például a Szarvas-vendéglőt, — én igyekeztem azt az ellenzék számára megszerezni, de a bérlő ezt határozottan visszautasította, nekem pedig nem állott pénz rendelkezésemre. Nyitrán pedig a kijelöltön kívül más jó hely nincs, hol ellátást is nyerhetnének a választók. Valótlan, hogy ezen hely 6 kordon által volt elzárva, mert az elhelyezés helyétől, mely természetesen el volt kerítve katonasággal, de csak egy kordonnal, melyre hogy szükség volt, azt igazolja, ifj. gróf Zichy János úrnak délután hozzám írt levele, melyben panaszkodik, hogy választóit az ellenpárti utczai közönség háborgatja — minek folytán ki is mentem a helyszínére és a rendet helyreállítottam — onnét.

állania. (Helyeslés a bal- és szélsőbaloldalon.)

A választási elnök elzárta ezen táborokat minden érintkezéstől, körülvette azokat nagyszámu katonasággal, a választási helyiségtől egész a táborokig hat katonai kordon volt húzva. (Mozgás a bal- és szélsőbalon.) Megtiltotta a táborba való bemenetelt ugy a bizalmi férfiaknak, mint a párt főegyénségeinek, hanem egyedül magának tartotta fönn a jogot. Egyedül magának tartotta fönn azt a jogot, hogy ő fog kimenni a választási helyiségből és ő fogja behozni az ellenzéki választókat, midőn kérték tőle, hogy adjon igazolványt, a melylyel a katonai kordonon keresztül lehetne menni, ezt ugy a bizalmi férfiaknak, mint a párt főegyénségeinek kereken megtagadta. Nekem is, mint bizalmi férfinak, alig lehetett a választási helyiség udvarára kimennem s csak akkor kaptam egy igazolványt, a midőn lemondva a bizalmi férfini tisztségről, eltávoztam a választási helyiségből. Ugy, de a választási elnök ur nagyszámu, százakra menő igazolványokat adott ki kormánypárti egyéneknek és többnyire mind oly embereknek, a kik sem állásuk, sem koruk, sem egyáltalán kvalifikációjuknál fogva erre alkalmasak nem voltak.

Ezek az igazolványok, t. Ház, háromfélék. Van egy egyszerű igazolvány, a melylyel csak a kordonon át lehetett menni. Ezeket a választási elnök ur azon napon, márczius 20-án adta ki. Vannak aztán oly igazolványok, a melyek már egy kissé czifrábak; ezeket 18-án adta ki, ezekkel azután szabadon lehetett menni bárhova és quasi az ezen

aztán nem volt több katonai kordon, csak a választási helyiség, illetőleg a megyeházi tér előtt és az ellenzék egy szabadon tartott és az oldalutezákról védett utcán át szabadon mehetett és ment a választási helyiségig, mit az is igazol, hogy egyiknek egy haja szála sem görbült meg.

Nem felel meg a valónak. Pázmándy úr összetéveszti mindazon igazolványokkal, melyeket én a hatóságok kívánságára állítottam ki, különböző hivatásos egyéneknek, hogy teendők után az őrvonalon át is szabadon járjanak, például bírósági, ügyészségi, megyei, városi, vasúti, postai, kórházi, adóhivatali, iskolai stb. tisztviselőknak, ügyvédeknek, orvosoknak, bábáknak, pékeknek, mészárosoknak s hasonló foglalkozásu városi lakosoknak, kiknek ott hivatalos vagy üzleti dolguk volt, nagyon természetes, hogy ezekkel egyenlő elbánás alá nem jöhettek azon sokfelől

igazolványokkal ellátottak bizonyos hatósági kedvezményben részesültek. Végre azután adott ki rendezői megbízásokat, a melyekre nyomtatva van, hogy példának okáért Popelka 'Géza ur a f. hó 20-án tartandó képviselőválasztásnál a rend érdekében intézkedéssel van megbízva. (Felkiáltások balfelől: Hallatlan számárság! Nagy zaj.)

T. képviselőház! Én elismerem a választási elnöknek intézkedési jogát ad personam, elismerem, hogy az a közhatóságokkal rendelkezik, ugyszintén a fegyveres erővel, mint azt a választási törvény mondja; de magától értetik, hogy a választási elnök ilyen aktusokra csakis rendőri kvalifikációval bíró egyéneket, hatósági közegeket ruházhat fel, (Helyeslés balfelől.) a város kapitányát, rendőrbiztosokat, esendőrséget, esetleg a katonaság vezetőit. De hogy ő magánegyéneket ad hoc kinevezhessen ugyszólván, és azokra az ő jogát átruházza, azokat fegyveres erő vezetésével megbizsa, mint ez Nyitrán történt, ezt a jogot semmiféle választási törvény, de más törvény sem adja meg neki. (Egy hang balfelől: Meggyalázza a hadsereget!) Igy történt azután t. Ház, hogy ott holmi boltoslegények, 19—20 esztendőös suhanczok egyes katonatiszteteket vezettek, azoknak parancsot adtak . . .

Pongrácz Károly: Meggyalázták a hadsereget! (Zaj.)

Pázmándy Dénes: . . . de sőt, kérem, le is tartóztattak.

Vajay István: A koronát sárba hurezsolják! (Nagy zaj.)

Pázmándy Dénes: . . . Mondom, le is tartóztattak. Hát, bocsánatot kérek, ez teljesen tör-

odatódult kíváncsiak, kik esetleg a közrendre és a választás nyugodt és szabad lefolyására veszélyesekké is válhattak volna. Ha ezeknél kivételeket kezdtem volna csinálni és protekciókat gyakorolni, úgy eljárásom méltán gáncsolható lett volna. Én ott csak választót és nem választót ösmertem és ez utóbbiakat olyanokra osztottam, kiknek ott dolguk van vagy nincs. Nagyon kellett esodálkoznom, hogy ezen a 48-iki törvények szelleméből folyó elveimet ép azok gáncsolták, kik jogtalanul ugyan, de még ma is 48-iki párt nevét viselik és kik a népjogokról és a nép egyenlőségéről igen szépen szoktak beszélni, de midőn azt valaki velük szemben is érvényesíti, akkor már holmi kiváltságos elbánást és protekciókat igényelnek saját becses személyük számára és a kik a keresztényi szeretetet prédikálják ugyan, de a helyett, hogy megdicsérnék azon szigorú törvényes intézkedéseimet, melyekkel egyedül lehetett meggátolni az itt szokásos vérfürdőt, azokat mindenképen kifogásolják, miből kitetszik, hogy győzelmeiket néhány bevett emberi fej árán is szerették volna, ki-erőszakolni.

Hogy ez a katonaság vezetőinek kérésére történt, már második számú nyilatkozatomban kimutattam volt. A katonaság az őrvonalat szigoruan zárva tartja, de arra, hogy azon valakit átboeasson, nélkülözhetlen a polgári közeg, ki a magyar igazolványt elolvassa és annak tartalmáról az esetleg magyarul nem tudó katonatisztet felvilágosítsa. Az elnök egyszerre nem lehet 30 helyen, ott őt az általa

vényellenes ténykedése volt az elnöknek. Annyira felháborította ez a tény a kirendelt közös hadseregbeli katonaságot, (Halljuk! Halljuk!) hogy én konkrét esetet tudok, amidőn egy főhadnagy egy ilyen ad hoc Tarnóczy-féle rendezőnek az engedelmességet kereken felmondotta. (Élénk helyeslés balfelől. Felkiáltások balfelől: Jól tette! Egy hang balfelől: Ki volt?) Azt nem mondhatom, hanem az engedelmességet kereken felmondotta. Az illető rendező elment panaszra a választási elnökhöz, (Halljuk! Halljuk!) a választási elnök panaszt tett, illetőleg az illetőt feljelentette az ott parancsnokoló tábornoknak. Az először elküldte a főhadnagyhöz a hadsegédét, azután eljött maga is és a főhadnagy a tábornoknak azt mondta, hogy ennek az embernek a viselkedése, az egész egyénisége olyan, hogy ő neki a tisztí becsülete tiltja, hogy ezen egyénnek engedelmeskedjék, (Élénk helyeslés balfelől.) amire azután, kérem, a tábornok maga intézkedett, hogy oda egy más egyéniség állíttassék.

Hogy minő ostromállapot lehetett márczius 20-án Nyitrán, még van szerencsém egy negyedik igazolványt is bemutatni, mely szerint egy ur felhatalmaztatik, hogy f. hó 20-án ebéd czéljából szabadon mehessen. (Zajos derűltég a bal- és szélsőbaloldalon.) Böcsánatot kérek, (Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) az eféle ostromállapot lehetséges egy ellenség által körülvett városban vagy várban, de ha Magyarország, az alkotmányos jogok gyakorlata közben, szabad választás czégére alatt ilyen valószínű drákói szoldateszka és pol-

kiállított igazolvány helyettesíti, de ennek elolvasására és érvényesítésére kell valami megbízható közeg. E tekintetben visszaélést nem is panaszol Pázmány úr, mi fényesen igazolja intézkedésem helyességét, ép úgy, mint az illető rendfentartók példás magaviseletét.

Arról, hogy az egyik tiszt felmondott volna valami engedelmességet, ilyen alakban nincs tudomásom. Arról igenis van, hogy egy tiszt és egy rendező között nézeteltérés támadt, mi nekem jelentetvén, én arra a parancsnokló tábornok figyelmét felhívtam, ki azután elintézte a dolgot. Hogy ilyen eset felmerülhet, az a viszonyok természetéből folyik. Annak nagyobb fontosságot bizonyára senki sem fog tulajdonítani, csak az, a ki ott is botrányt keres, hol ilyen nincs.

Erre megfelelek alább. Az az igazolvány a tápintézeti tanulóknak szólt, azért, hogy a kordonon belül levő étkező helyiségükbe szabadon bejuthassanak, de hogy ebben mi a rette-

gári önkénykedést véghez lehet vinni, akkor ilyen körülmények között szabad választásról egyáltalán nem beszélhetünk. (Igaz! Ugy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)

És így volt ez, t. Ház, (Halljuk! Halljuk!) mert tényleg azon események, melyek Nyitrán előfordultak, — már csak a külsőt tekintve — a mint mondám, olyanok voltak, hogy azokon mindenki méltán megbotránkozhatott, nemcsak az ellenzéki emberek, óh nem, maguk a legteljévérebb kormánypárti urak is. Itt van kezemben egy levél, melyben egy igen tekintélyes kormánypárti választója a nyitrai kerületnek írja, hogy ő kénytelen volt f. hó 20-án a nyitrai választás helyéről a belügyminiszter urnak egy sürgönyt küldeni, mely így szól: (Halljuk! Halljuk! Olvassa) „Perezel belügyminiszter urnak, Budapesten. Én kormánypárti voltam egész életemben, az is maradok. Latkóczyra is adnám szavazatomat, de Tarnóczy ur esufos, égbekiáltó eljárása az alkotmányt megsértette.

Aláírva az illető. (Nagy zaj és nyugtalanság a bal- és szélsőbaloldalon.) A midőn egy kormánypárti űs választó — hogy így szóljak — (Derűtség a bal- és szélsőbaloldalon,) egy öreg ember ilyen panaszra fakad és indignációval ott hagyja a választás színhelyét és elmegy haza honfiai búját elrejtteni, akkor méltóztatnak elképzelni, micsoda állapotok lehettek ott.

De azon állapotokra van nekünk még egy klaszikustanunk is, mert mi nemcsak ellenzéki képviselők utaztunk le, hanem egyuttal egyik nyitrai képviselő

netes törvénysértés, elképzelni nem tudom.

Erről az esetről mit sem tudok. Mielőtt az illető választó a belügyminiszterhez fordult táviratával, miért nem jött én hozzá panaszával? Minthogy Pázmándy úr az állítólag megbotránkozott űs kormánypárti választó nevét elhallgatta, úgy annak kilétét nem is gyaníthatom, de minthogy azt sem említi fel, hogy mi volt az a tény, melylyel én, szerinte, az alkotmányt megsértettem, arról nékem fogalmam sem lehet; mindenesetre furesza logikára mutat azon eljárása, hogy az én vélt hibáim miatt Latkóczy úron boszulja meg magát; ép oly feltűnő furesaság az, hogy ezen űs kormánypárti választó

a tuloldalról is. Talán fog magának az illető képviselőtárs alkalmat találni, hogy ő is — igazságos és loyális ember — csak egy részét mondja el észleleteinek, csak egy szemernyit mondjon el azokból, miket ő velünk privatim közölt. (Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbaloldalon.)

A midőn a minap a belügyminiszter ur interpelláltatott a nyitrai állapotok miatt (Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.) akkor egyik képviselőtársunk felolvasott egy „Figyelmeztetés“ ezimü parancsolatot, melyet a választási elnök már előzetesen, napokkal ezelőtt kiadott. Hát ez olyan rendkívüli stylygyakorlat és olyan elveket tartalmaz, hogy maga a t. belügyminiszter ur nem akarta ezt elfogadni hiteles okmánynak és azt mondotta, hogy tán ez apokrif. Hát hogy minden kétséget kizárjunk és hogy senki el ne tagadja, nekem volt szerencsém a kefelelyomatott ezen „Figyelmeztetés“-ből megszerezni, mely alá ez volt írva: (Olvassa) „Fenti pár hibák kiigazításával nyomható. Tarnóczy Gusztáv.“ (Élénk derülség a szélsőbaloldalon.)

Mielőtt t. Ház, (Halljuk! Halljuk!) a választás közvetlen aktusára vonatkozó tényeket elmondanám, fel kell egy igazán undorító dolgot hoznom. (Halljuk! Halljuk!) S ez az, hogy a választást megelőzőleg pár nappal a kormánypárti kortesek egyike vagy többje — nem tudom kicsoda — összegyeztethetőnek tartotta az egynéi becsület és a választók között fennálló lovgiasság szabályaival, hogy ő, vagy ők ifjabb gróf Zichy János nevében nyomtatva és olyan borítékokban, a melyeken rajta van,

ha magát általam jogában sértve érezte, nem a törvényes úton keresett rajtam elégtételt, hanem a belügyminiszter helyett Pázmány úr kezébe juttatja állítólagos sürgönyét.

Nem kevésbé furesa Pázmány úrnak a következő kikezdésben hivatolt classicus tanuja, az állítólagos nyitramegyei kormánypárti névtelen képviselő, ki szinte inkább Pázmány úrhoz fordul állítólagos panaszával, mint az illető hatósághoz, ha joga meg lett sértve. Valjon még mindig loyális, igazságos embernek tartja őt, annak daczára, hogy egy szemernyit sem akart nyilvánosan elmondani mindazon szörnyüségékből, melyeket állítólag privatim közölt velük! — kikkel?

A legfuresább azonban, hogy azon tényekből, melyek szerint én az ő és nem ő kormánypárti választókkal és képviselőkkel szemben ép oly szigoruan és szerinte égbekiáltóan törvénytelenül bántam el, mint velük, az ultrámontánokkal, azt hozza ki az ő sajátságos logikájával, hogy én a kormánypárt mellett és a papi párt ellen részrehajló voltam. Bozsásson meg, de mind e két ellentétes állítás igaz nem lehet.

A Nyitrán történt furesaságok között olyanról is van tudomásom, hogy egy szinte a kormánypárt leltárához tartozó ő választó ez alkalommal szinte az én eljárásomra való hivatkozással nem szavazott Latkóczy úrra, de utólag kiderült, hogy ő azért vonult vissza a szavazástól, mivel fia egy ultrámontán főúrnál van gazdatiszti alkalmazásban és a főúr jónak látta véle tudatni, hogy ha ő

hogy ifjabb gróf Zichy János, mintha tőle kelt volna. (Nagy zaj. Felkiáltások a baloldalon! Gyalázat!) Részint postán, részint pedig a megye huszárai által, (Nagy zaj és mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.) tehát az authenticitásnak minden jelével ellátva (Zaj. Halljuk! Halljuk!) egy levelet küldtek a választókhoz, a melyben visszalépését jelentette ki. Bocsánatot kérek, t. Ház, de én nem átalom kimondani, hogy ez egy nyomorult tett, (Nagy zaj. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Alávalóság! Gyalázat!) De tovább megyek, ez kérem hamisítvány, magánlevél hamisítványa. (Ugy van! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.) Ezt vagyok bátor a t. belügyminiszter urnak átadni és elvárom tőle, hogy ő rendőrségével (Elénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Kötelessége!) és egyéb apparátusával ki fogja nyomoztatni az illetőt, (Nagy zaj) mert ez egy olyan falsifikáció, a melynek tettesét választásoknál a hatóságoknak kinyomozni kötelességükben áll. (Zajos helyeslés a bal és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)

Attérek ezek után t. Ház magára a választási aktusra.

Nyolcz óraker a választási elnök ur megnyitotta a választást a szabad ég alatt és azt mondta, hogy az ajánlatokra a törvény-szabta fél órát kitüzi. Akkor bevonultunk a küldöttségi helyiségbe és nekem mindjárt feltűnt, hogy sem a választási elnök, sem a küldöttség a törvény által előírt esküt le nem teszi. Még a hány választásnál voltam t. Ház, mindig azt tapasztaltam, hogy azok, a kik a küldöttség-

Latkőczyra szavaz, fiát el fogja bocsájtani.

Egy másik pedig azért nem jött el, mivel öcsece papi intézetben élvez stipendiumot, de ezt nem akarta bevallani, inkább engem használt bűnbakul és játssza tovább is a liberálist.

Ugyanez az eset egy úrnál, ki a püspöki javak kormányzatára spekulál jövőben, ez is spanyolfalnak használt fel engem, mások a beszállásolt katonaságot.

Csak a tűz próbálja ki a jellemeket.

Ezt a hires „Figyelmeztetés“-t már volt szerencsém fentebb egész terjedelmében és hiteles szövegében közölni.

Elnöki hatáskörömbe nem tartozott. Ez egyik párt kortesfogása a másikkal szemben, méltán feltűnik azonban, hogy a classicus tanu csak azon kortesfogásokat panaszolja el, melyeket a szabadelvű párt használt és azokat talán helyesli vagy legalább elhallgatja, melyekkel az ultramontán párt élt és visszaélt.

ben résztvesznek, ha azok nem tagjai a központi választmány-nak, — mert a központi választmány tagjai már előzetesen esküt tesznek — mindig a választási küldöttség helyiségében, igen sokan Magyarországon a szabad ég alatt a nép előtt leteszik az esküt, itt azonban az esküt le nem tette. *Igaz, hogy a választási törvény csak azt mondja, hogy milyen esküt kell letenni, de hogy ki előtt és hol kell letenni, arra nézve nem tartalmaz rendelkezést, de nagyon természetes, hogy arról, hogy az illető tagok esküt tettek, a választó közönségnek, legalább is a bizalmi férfiaknak, vagy azoknak, a kik a küldöttségben vannak, tudomással kell birni.* Midőn aztán másnap az alispán urat meglátogattam és tőle eziránt is felvilágosítást kértünk, azt mondta az alispán: Kérem, az esküt ők már a nyitrai polgármester előtt letették. (Derűtlenség és mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.) A nyitrai polgármesternek abszolúte semmi köze a választási aktushoz, legkevésbé van pedig joga ahhoz, hogy ő a választási elnököt és a küldöttségi tagokat megeskesse, erre két fórum lehet csak, és ez a központi választmány, a másik pedig maga a választói küldöttség. Nyilvánossággal kell ennek történni, nem pedig úgy, mint Nyitrán volt.

Ezek után megkezdődött a szavazás. Kilencz órakor felolvasta a választási elnök ur a bejelentett ajánlatokat (Mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.) még pedig tiz és néhány választó ajánlotta Latkóczy Imre államtitkár urat, 15 választó ajánlotta ifj. gróf Zichy Jánost és aztán egy választó, gondolom egy pék,

Az esküt letették Nyitra város polgármesterének kezébe.

Pázmány maga bizonyította be fentebb, hogy a törvény nem mondja meg, ki előtt teendő le az eskü, tehát a polgármester ellen törvényes kifogása nem lehet.

ajánlotta gróf Zichy Jánost és egy negyedik szintén választó, ajánlotta ifj. gr. Zichy szent-Nepomuk Jánost. Így volt az ajánlat. (Derűtség. Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Gyalázat!) Nagyon jól tudom azt, t. Ház, hogy a választási törvény 70. §-a minden választónak megadja azt a jogot, hogy képviselőjelöltet szabadon ajánlhat; azonban eddig még Magyarországon nem volt szokásban és a legelitélendőbb eszköznek tartom, mely nem méltó egy tisztességes párthoz, hogy az ellenfél, illetőleg a választók megtévesztésére, azoknak kijátszására oly jelölteket állítson fel, a kiknek ott pártjuk nincsen, a kiknek eszük ágában sincs ott fellépni, csak azért, hogy ezután ezen sok hasonló nevű jelölt által a konfuziót neveljék és a választási elnök urnak eszközt adjanak arra nézve, hogy az ő törvénytelen kijelentéseire ürügyet találjon. Hát bocsánatot kérek, ha ez Magyarországon meghonosíthatnák, akkor ezzel a választókra egy oly bélyeget sütnének, mely a választási aktust apró kávéházi stiklikké aljasítja le. (Ugy van! Gyalázat! a bal- és szélsőbaloldalon.) De kitűnik az, hogy a négy Zichy János gróf felleptetése nem volt egyéb, mint egy csunya és nem is méltó csellegység, hogy midőn arról van szó, hogy a választási elnök bizalmi férfiakat jelöljön ki, mert az a két egyén egyik sem jelölt ki bizalmi férfiakat, ott a választási helyiségben levő kormánypárti képviselők közül kettőt erre egyenesen felhívott, a kik azonban mindketten indignációval utasították vissza, hogy ily dolognál nem akarnak,

Erre már második nyilatkozatomban megfeleltem. A választási jegyzőkönyv és hiteles iratok igazolják, hogy előttem 3 különböző jelzésű Zichy János gróf ajánlatot, én tehát a törvény értelmében mind a háromra a szavazást elrendelni köteles voltam. Hogy ez a párt részéről kortesfogás volt-e vagy nem, annak vizsgálata hatáskörömbe nem tartozik.

Ennek a zavarnak különben ők maguk is az okai, mert például a többek között ilyen szavazócédulákat is nyomattak, melyekből eredeti példányokat a vizsgálati iratokhoz mellékeltem:

mint bizalmi férfiak szerepelni. Annaira, hogy a választási elnök ur azután kénytelen volt a melékszobába vonulni s valamelyik közigazgatási tisztviselőt behívni, ha jól emlékszem egy ottani megyei főszolgabíró, s ez azután négy egyént állított oda, a kik azután elvállalták, hogy ezen Zichy Jánosoknak ott bizalmi férfiak legyenek. (Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Gyalázat!)

De t. Ház! a nyitrai ellenzéknek már volt tudomása arról, hogy mi szándékoltatik ezen különféle Zichy Jánosok felléptetésével és idejekorán ellátta magát a jelöltön kívül mind a három Zichy Jánosnak, fiatalabb, Nepomuk, szent és nem szent Jánosnak lemondó levelével. (Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Gyalázat! Ki vele!) Nekem volt szerencsém (Felkiáltások balfelől: Gyalázat! Ki azzal a gazemberrel! Ne türjük itt!) Mondom nekem volt szerencsém a választási elnök urnak három Zichy János grófnak lemondó levelét bemutatni, azok nemcsak, hogy a törvényadta formulák voltak, t. i. sajátkezüleg írva és aláírva, kettő pedig közjegyzőileg hitelesítve volt, mindazonáltal a választási elnök ur, (Nagy zaj! Felkiáltások balfelől: Nem ur! Nem ur!) azon kijelentéssel, hogy ő nincs arról meggyőződve, hogy a bemutatott irat a Zichyek lemondó levele és a kijelölt Zichy János egyénisége azonosok-e, ezen ürügy alatt a lemondást nem fogadta el. (Szünni nem akaró nagy zaj, felkiáltások balfelől: Dobják ki! A háznagy dobassa ki!)

Fernbach József: Dobják ki! (Nagy zaj. Felkiáltások: Ki vele,

Éljen
ifj. gróf Zichy János
nagy-lángi,
id. nagy-lángi gróf Zichy János
fia.

Már most hogyné téveszteni meg az ilyen czédula annak a szegény tót parasztnak a fejét?

Erre már szintén megfeleltém többször említett nyilatkozatomban. Az egyszerű tény az, hogy a 3 ajánlás hiteles formában és teljesen korrektül történt, míg a három lemondás vagy kelleleg hiteles formában kiállítva nem volt, vagy a nevek megfelelően nem vágta.

dobják már ki! Szünni nem akaró zaj.)

Elnök: Csendet kérek!

Drakulics Pál: Majd kidobom én magam! (Feláll és menni készül. A padok között több képviselő körül veszi és leültetik. Nagy zaj.)

Elnök: (Halljuk! Halljuk! jobbfelől.) Kérem a Házat! vegyék figyelembe, hogy mi szabályaink és törvény által kötve vagyunk, azok pedig azt tartják, hogy üléseink nyilvánosak, (Helyeslés jobbfelől.) és a mit mondtam, ha a nyilvánossággal visszaélés történnék, t. i. csendzavarás, (Felkiáltások a szélsőbalon: Az visszaélés!) hogy mi visszaélés, azt én vagyok hivatalva elbírálni. (Felkiáltások a szélsőbalon: Mindnyájan!) És különben is én a képviselő urak figyelmébe ajánlom nagy és régi parlamenteknek azt a szabályát, melyet a Ház méltósága diktál, hogy a karzaton jelenlevők nem vétetnek figyelembe, csak, ha a rend ellen vétenek. (Zaj. Halljuk!)

Pázmándy Dénes: A választás tehát Nyitrán 20-án 9 órakor szavazással megkezdődött. A választási törvény 75. §-a világosan megmondja, hogy a választás megkezdésétől fogva megszakítás nélkül folytatandó. Később van intézkedés arra nézve, hogy mily körülmények között lehet a választási elnöknek a választást legfőlebb 2 órára felfüggeszteni. De a nyitrai választási elnök e szabályt nem követte. Maga ment ki a választókat behívni, a kilométernyi távolságban levő ellenzéki táborokba és természetesen, ez sok időt vett igénybe, úgy hogy minduntalan félbeszakította a

választást, nem is függesztve az⁺ fel, hanem egyszerűen távozva és nem bizva meg a helyettes elnököt annak helyettesítésével. Tényleg a választás esti 7 óráig öt izben akadt meg, fél és egész órai pausák állottak be, melyek alatt a küldöttségi tagok, a jegyzők, a bizalmi férfiak ki erre, ki arra elment, úgy hogy az asztalon azirományok teljesen őrizetlenül heverték. Csak így történhetett, hogy az első küldöttség elé reggel 9-től este 7-ig csak 216 választó bocsáttatott. Ezek közül leszavazott 46 Latkóczyra, 42 ifj. gr. Zichy Jánosra és 4 az apokrif Zichyek valamelyikére.

Tehát összesen 92 szavazott le, a többi 124 visszautasított. Méltóztassék meghallgatni, mily raffinériával járt el a szavazatok visszautasításánál az elnök. Ne tessék senkinek arra hivatkozni, hogy a visszautasítottak jegyzékébe csak mintegy 8 van beiktatva, mert az elnök azokat a visszautasítottakat, kiket nevük rossz kimondása, különbség, vagy a foglalkozás más néven való bemozdása miatt utasított vissza, ezeket az eseteket, mondom mindezeket ő be nem írta a visszautasítottak listájába, a sokszori reklamációk daczára azt mondván, hogy ezek nem választók, mert nincsenek a választói listában, (Derűtség a bal- és szélsőbaloldalon.) úgy, hogy ő a visszautasítottak közé csak azokat vette be, a kikiről már a szavazati jogosultság megállapított és a kik azután a nevet rosszul mondták ki, vagy nem úgy, a mint azt a tisztelt... (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem tisztelt!) Bocsánatot kérek, az embernek már rájár a szája,

Távollétemben mindenkor a helyettes elnök helyettesített, midőn választók nem jelentkeztek; míg az egyik párt választói községenként elmentek és mások megérkeztek, addig természetesen várunk kellett, függesztve a választás csak egyszer lett, a midőn ifj. gróf Zichy János úr felkért, hogy a választóinál előfordult rendtelenséget orvosoljam, ezen kívül csak rövid megszakítások voltak, ezek között bizonyíthatólag az volt a leghosszabb, midőn arra vártam, hogy Pázmándy úr, mint a leköszönő Zichy grófok megbizottja, a leköszönő leveleket elhozatta, de ez nem volt hosszabb időköz, mint a milyent a törvény megenged. Éppen Pázmándy úrnak, mint bizalmi férfinak kötekedései, törvénytárgyarázatai okozták a szavazás lassúságát, amely miatt engem vádol. Ó tempora! Ó mores!

Nem felel meg a valónak. Egy perczre sem volt a választási asztal elhagyva. Mert a jegyzőkönyveket jól őriztem.

hogy a választási elnököt mindig tisztelni szokta. (Derűtség és tetszés balfelől.)

A választási elnök, mondom, a visszautasítottak listájában eszerint csakis egyes egyéneket vett be. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy az első küldöttségnél mintegy 1200 embernek kellett szavazni és 34 községnek és este 7 óráig összesen csak 5 község szavazott le és 216 egyén, méltóztassanak meggondolni az idő beosztásából, hogy micsoda eljárás követtetett ott, mert rendszeren, a választási gyakorlatból tudom, 60, legkevesebb 50 egyén szokott egy órában szavazni. (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Száz!)

Most felhívta a különböző pártokat s kiment a választási elnök, hogy ő majd meg² fogja keresni gr. Zichy János és ifj. gr. Zichy Szt. Nepomuki János választóit, azonban hosszas keresés után maga azzal jött vissza, hogy ily párt, olyan választó, a ki ily egyénekre akar szavazni, egyáltalában Nyitrán nem található.

(Mozgás és zaj a bal- és szélsőbaloldalon.) Mikor beeresztették a kormánypárti szavazókat, a választási elnök a legnyájasabb hangon kérdezte tőlük, hogy hívják? s azután szavazatukat és szavaztak legyen azok Latkóczy-ra, Matkóczira Rákóczyra, mind egyaránt bevette. És különösen megjegyeztem magamnak, hogy minden kormánypárti választó előtt megköszönte: Nagyon köszönöm! itt az ajtó, méltóztassék kísértelni. Mikor pedig az ellenzéki szavazók jöttek, (Halljuk! Halljuk!) akkor ő odaállott az el-

lenzéki választó elé, — mert saját elnöki székén soha egy pillanatra a választói aktus alatt nem ült, — odaállott az ajtó elé, mikor a szavazó bejött, közvetlen közelébe, elébe tartva egy lisztát, a mely nem volt a hivatalos liszta, mert az ott feködött az asztalon, hanem egy privát használatra készített liszta (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hamisitvány!) tele mindenféle megjegyzésekkel az egyénekre nézve, a mint azokat a kormánypárti kortesek bemondták s rá-mordult arra a választóra, hogy kicsoda? ez megmondta nevét. Ha most nevének kimondásában, egy betű vagy a hangsúly másképp volt, a mint az be volt írva, pure et simple visszautasította. (Derűltség és mozgás balfelől.)

Én t. Ház, tanuja voltam ennek, és szavamra állítom, hogy egy Sütő nevezetű egyént, a ki két t-vel volt beírva a választói lisztába, azon ürügy alatt, hogy nevét egy t-vel mondta ki, visszautasította. (Derűltség és felkiáltások a szélsőbaloldalon! Gazember! Nagy zaj balfelől.) Ha a választó azután nevét korrektissime, azzal a hangsúllyal, azzal a nuance-szal, hogy úgy mondjam, amint azt a választási elnök követelte, megmondta, akkor következett az ő faggatása, mindenekelőtt foglalkozásának kiderítése. Rendesen a választási elnök a következő fogással élt. Azt mondta neki: „Mi a foglalkozása?” ha az illető azt mondta, hogy földműves vagyok, mert legtöbb a kerületben a földműves, „Miféle földműves?” „Van egy kis házam, birtokom.” „Hát jár maga napszámba?” „Járok.” „Jár?”

Nem felel meg a valónak. Én mindig csak a hiteles névlajstromot használtam.

Erre már nyilatkozatomban megfeleltem. Igenis, kötelességem volt a temérdek csalással szemben a legszigorubbán eljárni.

Hogy különösen olyan helyen, hol sok régi köznemesi család ivadéka él s a hol számos, kiejtés szerint egyforma s csak a leírásban különböző családnév fordul elő, — a leírásra is súlyt kell fektetni, az természetes s mindenki tudja, aki a magyar családnéveket és azoknak a hazai közigazgatás keretében számos bajt okozó természetét ismeri. Így a például fölhozott Sütő, Süttő és Sütteő nevek alatt 3 különböző család szerepel az országban. Ezenkívül azonban százakra megy a magyar családok száma, melyeknek neve egyformán hangoztatva ejtetik ki és csupán a leírás módjából tűnik ki különbözőségük. Ilyenek *Nagy Iván* 20 kötetes családtörténeti munkájának csak pár kötetéből hirtelenébe példa gyanánt kiszemelve a következők:

Geörögh, Görög, Györfi, Györffy, Györffi, Ördög, Eör-

De ha napszámos, Magyaror-
országon választói joga nincs;
elmehet.“ (Zajos derűltség a bal-
és szélsőbaloldalon. Fekiáltások:
Ez már gyalázat! Szemtelen-
ség! Nagy zaj. Elnök cseppet.)

T. ház! Szem- és fültanuja
voltam, amidőn egy intelligens
fiatal embert, a zsérei uradalmi
vadászt, — valami Rozsáryt —
aki foglalkozásul bemondotta,
hogy ő püspöki vadász, azért
mert a lisztában erdésznek volt
beírva, a választói jogától meg-
fosztotta az elnök és kiküldte.
Ez az egyén a selmeczi akadé-
miát végezte s mondotta, hogy
kész bemutatni okmányát, hogy
ő oklevés erdész, amire szatiri-
kusan jegyezte meg az elnök:
ön azt mondta, hogy vadász,
már pedig vadászni mindenki-
nek lehet, mert az passzió, az
nem foglalkozás (Hosszantartó
nagy zaj balfelől.)

Fernbach József. Marha! (Nagy
zaj.)

Elnök: (cseppet) Csendet ké-
rek.

Pázmándy Dénes: Ha azután
az a szerencsétlen nyitrai ellen-
zéki választó megtudta azt is
mondani az elnök szájába ize sze-
rint, hogy mi a foglalkozása,
akkor következett az életkor
meghatározása. Erre nézve ta-
pasztalatból mondhatom, hogy
vagy az összeíró küldöttség ha-
nyagsága folytán, vagy pedig
a hivatalos liszta sokszorosítása
folytán, abban igen karakterisz-
tikus tévedések fordulnak elő,
mert azt tapasztaltam, hogy
1-esekből 4-eseket csináltak, a
0-okból pedig 6-osokat vagy
9-eseket, ami igen könnyű. Szám-
talan egyén jött, aki azt mondta:
hogy 31, 41, 51 éves és ez mind
34, 44, 54-nek volt beírva, ugy-

dőgh, Ödönffy, Eödönffy, Sánta,
Sántha, Sörös, Seres, Gaál, Gál,
Eötvös, Otvös, FABIÁN, FÁBJÁN,
FÁNCZY, FÁNCSI, FEHÉR, FEJÉR,
Gedei, Gedey, Kállai, Kállay,
Kanisay, Kanisai, Kiss, Kis,
Kovách, Kovács, Keörössy, Kö-
reössy, Körösy, Sárossy, Sárosy,
Szánthó, Szántó, Theszéry, Te-
széry stb. stb.

Hogy mindezeket a választási
elnöknek figyelembe kell vennie,
az természetes.

Ugyanigy kell figyelnie arra,
hogy a Kovács János birtokos
helyett ne szavazzon Kovács
János napszámos vagy esizma-
dia stb. A fiu helyett az atya
vagy megfordítva és még ke-
vésbé álnév alatt.

Merész állításnak tartom, hogy
a hiteles választói lajstromok-
nak évszámai meg lennének ha-
misítva, különben ezen vád csak
az illető hatóságot illetheti; én
azokat hitelesekül elismerni tar-
toztam és tapasztalatom alapján
tagadom, hogy ott szemmel lát-
ható hamisítások lennének, mert
azok az én figyelmemet el nem
kerülték volna.

Hogy udvariasságom és han-
gom a pártok szerint változott
volna, azt csak Pázmándy úr
fantáziája képzelte el. Annyi
igaz, hogy ha egy hamis név
alatt szavazni akaró egyén bo-
londdá akarta tenni az elnök-
séget, azt talán moll helyett
dur hangon utasítottam rendre.

A beírt és bemondott korra
nézve is csak a feltűnő különb-
ségeket vettem figyelembe. Nem
lévén jogosítva kutatni azt, hogy
az összeíró küldöttségek helye-
sen irták-e be az illetők korát,
reám nézve csak a hiteles szá-
mok lehettek irányadók és kö-
telezők. — Ha az összeíró kül-

hogy szemmel látható volt ez a differenzia.

De hiába volt az is, ha az illető jól bemondta is korát, mert ha az illető egy kicsit magas kort mondott be s történetesen a haja barna volt vagy pedig egy fiatalabb kort mondott be s történetesen szürke volt, már a kinézése miatt az elnök ur a kort el nem fogadta. De kérem, nem fogadta el azokat sem, s ez történt azután azokkal a választókkal szemben, a kik teljesen megállták helyüket s az volt az ő karakterisztikus fogása, hogy azt kérdezte tőle, hát már most hány éves? és az illető történetesen azt mondotta 31 éves. Hát 31 éves? Igen, az vagyok. No, azt mondja, ez csalás, mert a választói lizta tavaly készülvén, önnek ma már 32 évesnek kellene lennie. (Zajos derűtség balfelől.) S midőn a választók ezt megtudták, hogy a választási elnök nem azt a kort kérdi, a mely be van írva, hanem a jelen 95-iki naptárra eső kort s az illető egy évet hozzátett, azzal utasította vissza: Itt egy évvel kevesebb van beírva, nem az, menjen el. Így teljes lehetetlenség volt szavazni, miután az életkort az elnök tetszése szerint határozta. (Mozgás és zaj balfelől.)

Az egyéneknek az azonosságát azoknak, a kik a kormánypártra szavaztak, konstatálnem lehetett, mert a választási törvény 64. §-a világosan elrendeli ugyan, hogy (Olvassa): „minden község előljárósága által a választás helyére két tag, továbbá minden jelölt részére annak bizalmi férfiai által azon városból vagy községből egy lakos nevezendő, kik mindaddig,

döttségek nem helyesen írták be az illetők neveit vagy korát, úgy módjukban volt annak idején azt reklamációk útján helyesbítettetni. Erre az elnök se hivatva, se jogosítva nem lehet. Aki a választók lajstromában bent van, az az elnök előtt választó, a ki *nincs ott*, azt elismernie nem szabad. A fődolog, hogy az így felállított szabályt minden pártkülönbség nélkül megtartsa, azt pedig szigorúan betartottam, hiszen még *Pázmány úr szerint* is, a kormánypárti *ős választók* is haragudtak szigoromért.

Erre nézve már nyilatkozatomban klasszikus példákat hoztam fel. A jegyzőkönyv kíséretében egész esomó elkobzott czédulát mutatok, be, melyek hamis nevek bemondóitól szedettek el.

Tulzás az, a mit az Icsi és Zichy nevek elcseréléséről felhoz, valamint tulzás, a mit a Latkóczy és Rákóczy nevekre nézve állit.

mig azon város vagy község választói szavaznak, a választók azonosságát ellenőrizni kötelesek.“ A választási elnök azonban, valahányszor bejöttek a kormánypárti szavazók, az ellenzéki azonossági tanut kiparancsolta; hiába volt a reklamáció, ő természetesen nem akarta, hogy a kormánypárti választók személyazonossága ellenőriztesék. (Mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.) Egyedül a körjegyzőt, vagy a bírót engedte be és ezeket kérdezte, és e tekintetben a kérdések a feleletekre már előre el voltak készítve, úgy hogy mindenre stereotyp választ adtak, mintha nyomtatva lett volna. A korkülömböshez nézve ezek azt mondták: ez az illető fiatalabb, ez az öregebb.

Most pedig következett a rabváltatásnak, hogy ugymondjam utolsó fázisa, vagyis annak a kipuhatólása, hogy az illető kire szavaz. Erre nézve pedig a választási törvény 77. §-a világosan kimondja, hogy: (Olvassa.) „A választót a szavazásnál irányadólag utbaigazítani vagy rábeszélni nem szabad, kérdést a választóhoz csak a szavatszedő küldöttségi elnök intézhet, s ez is csak a feladat korlátai között.“

Ugy, hogy mindazon kérdések a kor kiderítésénél, „mi a foglalkozása? mikor volt katoná? hány gyermeke van? mikor volt a gyermeke sorozat alatt!“ mindezek törvénytelenek, mert a választók faggatására vonatkoznak. A mi a választónak azt a jogát illeti, hogy a jelöltet megnevezhesse, erre nézve a választási törvény 78. §-a így intézkedik: (Olvassa.) „Ha egy családi néven csak egy

Tény csak az, hogy a Latkóczy volt képviselőjök nevét jobban tudták, mint az idegen Zichy nevet. Tény, hogy ha egy félrészeg ember beállit és azon kérdésemre, hogy kire akar szavazni, azt feleli, éljen lesi vagy akár Zichy és azon további kérdésemre, hogy melyik Zichy, nem tud felelni és ismételt kérdészködésemre sem tudja megjelölni vagy kimondani, hogy a 3 ajánlott Zichy közül melyikre szavaz? Azt a Pázmány úr által felolvasott törvény szavai folytán egyik ajánlottnak sem irathatom be. Különben ezeket úgyis ki fogja deríteni a fegyelmi vizsgálat.

Az sem felel meg a valóságnak, hogy én akár három, akár csak egy községet is elesni hagytam volna a szavazástól, midőn a sor reákerült. Tény, hogy egy alkalommal kiküldött rendezőm nem találta meg a sorra került községet, de akkor én magam mentem érte s behoztam, rendesen le is szavazott; nem ez volt a valódi oka a szavaztatás beszüntetésének az ellenzék részéről, hanem az, hogy belátván kisebbségüket, nem akartak tovább fáradozni ok nélkül és ezen kieszelt uton reméltek nagyobb botrányt csinálhatni. Ez az igazság, ezért nem engedték többé leszavaztatni a még hátralévő 17 községüket, melyeket különben is a hideg és eső miatt csak nagyobb áldozatok árán tarthattak volna ott, vagy pedig a kortesplébános uraknak is be kellett volna velük menni a kortesmákba, amit — a történetek után — megtenni nem akartak.

jelölt van, a szavazat azért, mert a keresztnév hibásan vagy éppen nem mondatott ki, valamint akkor sem tekintetik érvénytelennek, a ha a szavazás a jelöltek egyikére kétségtelenül megállapítható.“ Hogyan játszotta ki ezt a választási elnök Nyitrán? Ugy, hogy mikor megkérdezte, kire szavaz s az illető egészen világosan azt mondotta, hogy én szavazok ifju gróf Zichy Jánosra, oda állott és azt mondotta, két ifju gróf Zichy János van; talán a Nepomuk Szent Jánosra szavaz? Ez volt az első kérdés, tudván azt, hogy azok mind vallásos emberek, és vezéreik is — őszintén megmondom — papok voltak, azt hitte, hogy mikor a szent Nepomuk nevet fogja hangoztatni, a választó belemegy ebbe a eselbe. És csakugyan némelyek lépre is mentek amikor azt mondták, hogy igen, szent Nepomuk Jánosra szavaznak, egyszerűen visszautasította őket. De mikor a választók nagy része egészen állhatatosan megmaradt a mellett, hogy ők nem tudják, szent-e vagy nem szent, hanem szavaznak ifju gróf Zichy Jánosra, akkor az elnök ur azzal utasította vissza őket, hogy a választó nem tudja meghatározni, hogy a két ifju gróf Zichy János közül, melyikre szavaz. (Derültség a baloldalon.)

Ónody Géza: Országos ezudarság!

Pázmándy Dénes: Mindazokat t. Ház, a kik a nevét nem jól mondták ki, pl.: „Zichy“ helyett „Icsi-t“ mondtak, mert ez már a magyar embernek szokása . .

Meszlényi Lajos: Egész Fehérmegyében így mondják!

Pázmándy Dénes: . . . mert igaz, egész Fehérmegyében, ahol a Zichy-ek otthonosak, egész községekben a parasztemberek „Zichy“ helyett Icsi-nek nevezik őket. Ezeket tehát visszautasította. Ha valaki pedig kihagyta, azt, hogy „gróf,“ az elnök ur visszautasította azzal, hogy ő egyszerű polgár Zichy János jelöltet nem ösmer. Ha valaki szavazatát úgy adta le, hogy hozzá tette még azt, hogy szavazok ifj. gr. Zichy Jánosra, a nagylángira — mert hogy megkülönböztetés történhessék a sok bejelentett Zichy közt, az ajánló levélben betették, hogy nagylángi birtokos — kijelentette, hogy ő ilyet nem ismer s az illető választót szinte visszautasította. (Mozgás és zaj balfelől.)

Már most méltóztassanak elképzelni, hogy hány embert utasított vissza és fosztott meg szavazatától.

En azt láttam, hogy a választási elnöknek bizonyos rendszer lebegett a szeme előtt. Ő t. i. eleintén délig az ellenzéki választók közül mindig négy választót visszautasított és körülbelül csak az ötödiket vette be, mint a hogy pl. a zongorán a quintet veszik, ő is minden ötödiket vette be. (Derűtség a bal- és szélsőbaloldalon.) Később mikor látta, hogy már nagyszámu ellenzéki választót visszautasít, délután már kegyeskedett körülbelül minden harmadikat bevenni, akkor már terezekben működött. (Derűtség a bal- és szélső baloldalon.)

Nagyon természetes t. Ház, hogy ily körülmények közt, mi, bizalmi férfiak, nem akartunk

tovább passzív szemlélői lenni, ezen törvénytelenségek halmozásának és számtalanszor felemelve tiltó szavunkat, az elnök által mindig rendre utasítottunk, fenyegettünk, végre 7 óra felé bekövetkezett az is, hogy az elnök ur, (Fölkiáltások a szélső baloldalon: Dehogy ur! Nem ur az!) aki ott fizikailag igazán egy rab, vagy egy fekete szerezsen rabszolgához méltó munkát végzett, kifáradt és kifáradva már 7 órakor nem birt kimenni az ellenzéki táborba, beszólitott egy kicsike kis rendező urat — valami szalámigyáros vagy mi lehetett — kiküldötte őt, hogy menjen az ellenzéki táborba s hozzon be három ellenzéki közeget. Kilméternyi távolságra elmenni és onnan megfordulni, kocsin is körülbelül egy fél órára volt szükség s ez a fiatal ad hoc rendőr, a választási elnök adlátusa, alig pár perc múlva visszajött és azt mondotta, hogy ő azon községekből ellenzéki választókat nem talált. S különös ebben a dologban még az volt, hogy ugyabban az időben a második küldöttségénél a küldöttségi elnök szintén azt cselekedte — ott is ugyanazon időben három ellenzéki községet hagytak ki. (Félkiáltások a szélsőbaloldalon: Ki volt az?)

Ezután tovább folyt a választás; hogyan és miként, arról tudomásunk nincsen, csak azt hallottuk, hogy másnap, fél hat órakor reggel proklamálták képviselőnek az egyik jelöltet. A szavazatoknak oly kis száma vétetett be az ellenzék részéről, hogy szemmel látható volt, hogy egy olyan nagy pártot, mint a minő bejött, 216 szavazatra redukálni csak fortélylyal lehet.

T. Ház! Ez a választás, szerintem, nem csak a nyitrai választókerületet magát érinti, mert ez egy igen kis incidens lenne; az illető úgy is lemondott, a választók úgy is újra fognak választani és remélem, hogy most már nem gátoltnak szabad akaratokban és meg fogják választani azt, a ki ott a többséget csakugyan bírja. Hanem ez a választás egy oly botránnyos tény, (Ugy van! Ugy van! balfelől) hogy ezt szó nélkül hagyni nem lehet. Mert nem elég az, hogy az illető lemond. (Igaz! Ugy van! balfelől) mert ez az ő egyéni becsületére vet csak fényt, hanem a tények megmaradnak; a megsértett választói törvény, az alkotmányos jogérzet, a polgári szabadság, az mind azt kiáltja, hogy ezt a választást csakugyan meg kell torolni, (Ugy van! Ugy van! balfelől.) Elejét kell venni végre annak, t. Ház, hogy Magyarországon a törvénnyel kezében az alkotmány örve és palástja alatt egyes választási elnökök ott garázdálkodjanak, hogy a választásoknál az egyedüli rendetlenkedő, az egyedüli törvénytelen csak a választási elnök legyen. (Ugy van! Ugy van! balfelől.)

Nem arról van itt szó, hogy micsoda párti jelölt volt az. (Ugy van! balfelől.)

Még csak egyet akarok felhozni (Halljuk!). En, t. Ház, roppant sajnálom, hogy a választási akcióba és a politikába behozatott a felekezetiesség, hanem bocsánatot kérek, oly választással, oly elnökkel pacificatiót, amit a t. miniszterelnök úr ígért, elérni nem lehet. (Igaz! Ugy van!) Mert erre nézve csak

egy esetet hozok fel, a midőn Nyitrán a felső városból a kano-nokok úgyszólván testületileg, élükön, gondolom, a nagypré-posttal, bevonultak, hogy vá-lasztói jogukat gyakorolhassák, havas esőben és rendkívüli szél-ben kénytelenek voltak kívül maradni egy nyitott óriási nagy portalében, a melyen a kommu-nikáció a felsővárossal törté-nik; áztak-fáztak és akkor fel-kértek, (Zaj. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélsőbaloldalon) hogy a választási elnököt hívjam ki és kérjem meg, hogy engedje őket legalább a megyeházba bemenni. Kihívtam a választási elnököt; ő oda állott s midőn a legidősebb választó azt mon-dotta: Kérem, öreg emberek vagyunk, sokan közülünk bete-gek is, engedje meg a nagyságos választási elnök úr, hogy legalább a megyeházba bemehessünk, akkor a választási elnök ráför-medt és durva szavakkal félbe-szakította és fenyegette, hogy ha még egy szót szól, a csend-őrökkel fogja elvitetni (Hosszan-tartó nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Gya-lázat! Elnök csenget.) Mindez nagyszámu közönség jelenlété-ben történt Zaj balfelől. Hall-juk! Halljuk! a bal- és szélső-baloldalon) és a felettük fel-üyelettel egy piczi izraelita embert bizott meg.

Bocsánatot kérek, felekeze-tiesség bennem abszolute nincs; de egy felekezet főembereit, az egyház főméltóságú egyéneit ily módon megaláznai és a másik felekezet nem kvalifikált egyé-neinek, hanem ilyen suhanczok-nak őrizete alá helyezni, ez min-den emberi fogalom, minden tör-vényesség és minden tisztesség

A valóságnak meg nem felel. Tény, hogy a káptalan tagjai a választás megkezdésére kitézőtt óra előtt félórával jöven, ter-mészetesen a szavazás megkez-déséig oda be nem bocsájtattak s hogy a velem folyton gorom-báskodókkal szemben ismét a karhatalomra voltam kénytelen hivatkozni.

Többször felhozták ellenem, hogy rendezőkül zsidókat alkal-maztam. Ime itt közlöm a ren-dezők névsorát: Sjr József, Pia-csek Ede, Ötvös Ödön, Blanár József, Poppelka Géza, Steffek Ferencz, Paulovics Gyula, Weisz Arthur, Justh Szilárd, Endrődy György, Gész József, Ottó

ges érzület ellen van. (Igaz! Úgy van! Nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélsőbaloldalon: Zsivány! Akasztófavirág! Elnök cseppet.)

En. t. Ház, ezek után a képviselőház bölcseségére fogom bizni, miként kíván ezen dologban eljárni. Abban azonban igazat adok egyik t. képviselőtársamnak, a ki egy újságban azt írta, hogy az ilyen választási elnök vagy a bolondok házába, vagy fegyházba való. (Élénk helyeslés és éljenzés, nagy zaj és nyugtalanság a bal- és szélsőbaloldalon.)

Elnök: T. Ház! A képviselő úrnak utolsó szavaira csak (Halljuk! Halljuk!) azt a megjegyzést kell tennem és figyelmeztetnem, (Zaj. Halljuk! Halljuk!) hogy nem volt parlamentáris kifejezés és a szabályokba ütközik s ezért rendreutasítom. (Helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbalon.)

Pázmándy Dénes beszédére vonatkozólag különben még az aznapi esti lapokban a következő nyilatkozatot tettem közzé:

„Tisztelt szerkesztőség!

Tudom, hogy nem vagyok jogositva felelősségre vonni azt, ki ott bár hamisan vádol; de jogom van rektifikálni a valótlan állításokat, melyek ténykedésemre vonatkoznak.

Azt hittem, hogy ama lapokban közölt tárgyilagos nyilatkozatom, melyek a vádolt felet is hallani akarják, mielőtt itélnének, elég lesz megmutatni azoknak, a kik hallatlan terrorizmussal akarják elfedni valótlan állításaik felfedezését és nem merik olvasóik elé tárni a védelmet, nehogy tárgyilagos olvasóik meggyőződjenek a hamisított szellemi táplálékról; de a mai képviselői tárgyalás kezdetén Pázmándy Dénes beszédéből meggyőződtem, hogy az eddigi valótlanosságokon kívül, melyeket alkalmam volt megeczáfolni, még újabb főrmédvényekkel szolgálnak ájtatos hallgatóiknak és ha tehetnék, a francia forradalom terroristáinak mintájára még a képviselőházat is megfosztanák nyilvánossági jellegétől, ha lenne a ki megijedne a lármázó maszoktól. Pázmándy a maga sajátos párisi gamin modorával torzított, ferdített, színezett, a megbotrányko-

Árpád, Skarniczal Béla, dr. Jelinek Miska, Pongrácz Géza, Strompf József, Vagyon Moskó, Weisz Zsigmond. Ebből megítélhetni, hogy én mind zsidó rendezőt alkalmaztam-e.

Hogy a főtisztelendő urak mellé egy zsidó rendező jutott, az mindenesetre a sors szeszélye. A milyen játéka a sorsnak igen sok van. Daczára híresztelt elnöki omnipotentiámnak pedig a sorssal, fájdalom, nem rendelkezhettem.

zottat adta oly színészi ügyességgel, hogy a t. képviselő urak már-már azt várták, hogy rettenetes megbotránykozásában a világ gyarlósága felett azonnal megöli magát, pedig nem sokára egy lapin sautét fog ebédelni és ha akad, délután valami jó gescheftet eszínál is.

De mondott néhány új valótlan-ságot is, például, hogy 3 községbeli Zichy-féle választók nem szavazhattak, mert nem juthattak a szavazó helyiséghez, pedig ez valótlan, de igaz, hogy gróf Zichy jelölt ur és papjainak felhívására az utolsó, talán 17 község eltávozott haza. En az összes községek leszavaztatása után még 1 és háromnegyed órai zárórát tűztem ki, mely alatt már alig jött egy pár szavazó, pedig akkor már néhány órával előbb be lett szüntetve minden katonai őrvonal.

Továbbá azt állítja, hogy valami hadnagy ur megbotránykozott azon, hogy zsidó vallású rendező akarta őt utasítani, és szemrehányást tesz, hogy nem rendőri vagy politikai tisztviselőt állítottam az őrvonalok mellé, pedig ha ezt tettem volna, akkor lett volna csak hajsza, hogy én a szabad választókat a brutális rendőri hatalom önkényének rendelem alá. En épen részrehajlatlanságom tanusítására, magán, független, lehetőleg nem választókat alkalmaztam a rendnek fentartására, valláskülönbség nélkül, mindazokból válogatva, a kik rendelkezésemre állottak.

Megbotránkozott ő is az illető hadnagy ural, a ki a zsidó rendező urat perhorreskálta. No én nem beszéltem a hadnagy ural és nem kérdeztem, mit tart ő helyesnek, de a tábornok ur kívánságára minden őrvonalhoz egy tisztességes rendezőt állítottam. Hogy a kanokok ur épen azona vonalon akart átmenni, a melynél zsidó rendező állott, arról én nem tehetek, tetszett volna neki arra menni, a hol római katolikus rendező állott.

Nagy megbotránykozás között olvasta fel azt a novumot képező szabadjegyemet, mely a piaristáknál lévő tápintézetbe szült, abból a czélből, hogy egy ott ingyen ebédet élvező tanuló ne maradjon el ebédjétől; ilyen 50 is volt, jó hogy a bábéval is nem neveltette meg a t. házat.

Maradjunk az igazságnál, melyet a vizsgálat ki fog deríteni.

Tisztelettel

Tarnóczy Gusztáv.“

Ennyit magának a nyitrai választás lefolyásának érdemére :

Ami azon qualifikálhatlan durva sértéseket illeti, melyekkel a képviselő urak Pázmándy Dénes beszéde alatt illettek; tekintve, hogy a képviselői immunitás leple alatt jó hirneve-men és becsületemben megtámadók ellen másképp elégtételt

nem szerezhettem, az összes budapesti lapokban a következő nyilatkozatot tettem közzé:

„Tisztelt szerkesztőség!

Kérem, sziveskedjék következő önvédelmi soraimnak helyt adni.

Mint a nyitrai képviselőválasztás elnöke, köztudomásulag fegyelmi vizsgálatot kértem magam ellen. Tettem ezt, mielőtt a választás ügye a Házban tárgyalatott. Tettem abban a meggyőződésben, hogy nincs az a pártatlan bíróság, amelynek ítélete reám nézve kedvezőtlenül üthetne ki. Az, hogy az ugynevezett néppárt támogatására, a választáshoz odautazott képviselő urak mindent el fognak követni elnöki működésem gáncsolására, már a választásnál tanusított eljárásukból következtetve is, nyilvánvaló volt előttem.

Személyesen akartam meggyőződni arról, hogy mennyire fajulhat el a pártszenvédély elfogultsága. Ezért jelentem meg a képviselőház karzatán tegnap és hallgattam végig azokat a hazudásokat, a melyekben Pázmándy képviselő, ez a hazudozó clown önmagának tetszelgett. Jelenlétem, meglehet, hogy helytelen volt; de én öntudatom tisztaságában még a rágalmatokat is meg mertem hallgatni, tudván, hogy az igazságnak végre mégis győznie kell. Jelenlétem a személyes inzultusok özönét zuditotta felém. Ez inzultusok egy része elnöki megrovásban részesült ugyan, de ennek daczára kijelentem, hogy azon képviselő urakat, akik a képviselőház mentelmi jogának sokat elfödő köpenyege alatt becsületem és tisztességem ellen támadó sértéseket kiáltottak felém, minthogy éppen fent említett oknál fogva rajtuk más elégtételt nem vehetek, nevezetesen: *Drakulics Pál, Pázmándy Dénes, Vajai István, Bartók Lajos, Polonyi Géza, Fernbach József, Bánó József, Lukács Gyula, gróf Szapáry Gyula és Gullner urakat, egyenkint és együttesen gyáva rágalmazóknak nevezem.*

Budapest, 1895. márczius 27.

Tisztelettel

Tarnóczy Gusztáv.“

Ezen nyilatkozatommal szemben a nemzeti párt a hirlapokban is közzétett következő megállapodásra jutott:

„1. Ha Tarnóczy Gusztáv azt találta, hogy a parlament némely tagja az ő nyitrai működésének előadása és bírálása közben a parlamenti szólásszabadság határán túl ment és személyes sértési szándékból ellene támadt, akkor neki joga lett volna az illetőktől személyes elégtételt követelni, hogy a maga útján megállapíttassék, történt-e a parlamenti jogkörnek oly áthágása és van-e helye személyes elégtétel-adásnak vagy sem.

2. Tarnóczy Gusztáv e helyett a parlamentnek több tagját és ezek között olyanokat is, akik vagy az ülésen jelen sem voltak, vagy az ügyszóhoz hozzá sem szóltak, a lapokban közzé-

tett nyilatkozattal személyesen megtámadni nem áallotta és ezzel az egész ügyet a parlamentben tárgyalt közügyek teréről a személyes ügyek terére átvinni megkísérelte.

3. A nemzeti párt Tarnóczy Gusztáv ezen eljárásában a *parlamentí tagok szólásszabadsága ellen indított támadást lát s kijelenti, hogy Tarnóczy Gusztávnak ezen nyilatkozata az általa megtámadott parlamenti tagok becsületét egyáltalán nem érinteti és megengedhetetlennek nyilvánítja, hogy a Tarnóczy Gusztáv által megtámadott képviselők ezért magánuton elégtételt keressenek és ezzel hozzájáruljanak ahhoz, hogy Tarnóczy Gusztávnak, mint választási elnöknek ügye a parlamenti tárgyalás teréről a személyes ügyek terére átjátszassék.*“

Az Ugron-Polónyi-féle pártkör pedig következő nézetét tette közzé:

„Miatán Tarnóczy Gusztáv személyes támadásokat túrt el megelőzőleg Nyitrán anélkül, hogy ezekért lovagias elégtételt kért volna, miután akkor, amidőn lovagias elégtételadásra felhivatott, azt megtagadta; miután a képviselőház e hónap 26-án tartott ülésében a nyitrai választás tárgyalása alkalmával egyes nyilatkozásokat személyére sértőknek talált, amelyekre, ahelyett hogy lovagias elégtételt keresett volna, személyes inzultussal válaszol; s miután végre a kérdéses nyilatkozatnak politikai háttere van, amit igazol az, hogy oly képviselőket is érint, akik részint hallgatag nézői voltak a tárgyalás folyamán történeteknek, részint jelen sem voltak az ülésen: mindezeknél fogva és Tarnóczy Gusztávnak arra az eljárására való tekintettel is, hogy a magyar alkotmánynak létalapját hatalmi eszközökkel durván megtámadta, a pártkör kijelenti, hogy a kérdéses nyilatkozat a benne megnevezett parlamenti tagok becsületét nem érintheti és megengedhetetlennek nyilvánítja, hogy a megtámadott képviselők ezért magánuton elégtételt keressenek és ezzel hozzájáruljanak ahhoz, hogy Tarnóczy Gusztávnak mint választási elnöknek eljárása a parlamenti tárgyalás teréről a személyes ügyek terére átjátszassék.“

A közvélemény és a sajtó véleménye azonban időközben belátva a hajsza igazságtalan és tisztességtelen voltát, nyomást gyakorolt a képviselő urak erkölcsi nézetére is és márczius 28-án, az egy Vajay kivételével, aki pap, kilenczen elküldték hozzám segédeiket, akik a következők voltak:

Drakulics Pálé: *Rugályi* Lajos és *Deésy* Zoltán.

Pázmándy Dénesé: *Babó* Emil és *Szentiványi* Kálmán.

Bartók Lajosé: *Bethlen* Bálint gróf és *Melcer* Géza.

Polónyi Gézáé: *Ónódy* Géza és *Bartha* Miklós.

Fernbach Józsefé: *Kund* Jenő és *Szentiványi* Árpád.

Bánó Józsefé: *Atzél* Béla báró és *Bolgár* Ferencz.

Lukács Gyuláé: *Putnoky* Mór és *Molnár* József.

Szapáry Gyula grófé: *Szell* Kálmán és *Keglevich* István

gróf.

Gullner Gyuláé: *Szentiványi Árpád és Kubinyi Géza.*

Ezek tőlem, a feleiken fentebb itt is közzétett nyilatkozatom által elkövetett sértésemért *mindannyian lovagias elégtételt kértek.*

Segédeimül *Gajáry Ödön és Münnich Aurél* urakat nevezve meg, *ezek még aznap mindannyiok előtt kijelentették, hogy a lovagias elégtételt mindannyioknak feltétlenül megadom.*

Időközben arról értesülvén, hogy gróf Szapáry Géza kijelentette, miszerint a képviselőház azon ülésén közbe nem szólt és engemet meg nem támadott, segédei előtt kijelentettem, hogy abban a viharos ülésben könnyen eltéveszthettem egyet a sok dühöngő és fenyegetődző képviselő közül, miért is az ellene elkövetett sértést a lapokban a következő nyilatkozattal vontam vissza:

„Tisztelt szerkesztőség!

Időközben meggyőződtem, hogy gróf Szapáry Gyula úr a képviselőház 1895. márczius 26-án tartott ülésében sem fel nem szólalt, sem közbeszólással nem élt, ennél fogva a tisztelt személye ellen általam elkövetett sértést visszavonom és annak megtörténtét őszintén és mélyen sajnálom.

Tisztelettel

. Tarnóczy Gusztáv, s. k.“

A többi urakkal szemben fennálló immár becsületbeli ügyben az a jellemző és hihetetlen fordulat állott be, hogy mikor ők kikiváltak és én mindennemű lovagias és fegyveres elégtételadásra feltétlenül késznek nyilatkoztam, akkor kijelentették, hogy a felajánlott fegyveres elégtételt csak úgy fogadhatják el, ha előbb becsületbíróság dönti el, hogy a nyitrai választás alkalmával felmerült afférjeimre való tekintettel, én párbajképes vagyok-e. Bizonyára minden józan ember azt fogja kérdezni, de hát akkor minék hivattak ki? Hiszen ezzel elismerték önmaguk lovagias elégtételadásra való képességemet.

Az ügy ezen stádiumát illetőleg különben álljanak itt a segédeim által fölvetett jegyzőkönyvek:

„Jegyzőkönyv, felvéve a *Bartók Lajos* és *Tarnóczy Gusztáv* urak között felmerült ügyben Budapesten, 1895. márcz. 28.

Tarnóczy Gusztáv ur megbízása folytán ma d. u. 5—6 óra között megjelentünk a nemzeti kaszinó helyiségében, hogy ott Bartók Lajos ur megbízottaival a Bartók Lajos ur és megbízónk között fennforgó ügyben tárgyalásba bocsátkozzunk.

Bartók Lajos ur megjelent megbízottai: Melezer Géza és gróf Bethlen Bálint urak kijelentették, hogy ők Tarnóczy Gusztáv urtól a Bartók Lajos uron elkövetett sértésért elégtételt kértek.

Alólirottak a fegyveres elégtételt Tarnóczy Gusztáv ur részéről feltétlenül felajánlottuk.

Az elégtételnek általunk lett felajánlása után *Bartók Lajos ur megbizottai kijelentették, hogy a fegyveres elégtétel elfogadását az általuk felhozott körülményeknek becsületbiróság által leendő eldöntésétől teszik függővé.*

Alulirottak kinyilatkoztattuk, hogy a sértett és lovagias elégtételt kérő fél megbizottai részéről tett kijelentések fejtegetésébe nem bocsátkozunk; becsületbiróság alakításához *elvi szempontból* hozzá nem járulhatunk, mert az a nyitrai választási elnök hivatalos eljárásával összefüggő ténykörülményeket érintené.

Ennek *kijelentése mellett a feltétlen fegyveres elégtételt újból felajánlottuk.*

Bartók Lajos ur megbizottai ragaszkodván álláspontjukhoz, mi az *ügyet Tarnóczy Gusztáv ur részéről befejezettnek nyilvánítjuk.*

Kmf.

Münnich Aurél, s. k.

Gajári Ödön, s. k.

Tarnóczy Gusztáv ur megbizottai.⁴

Teljesen hasonló jegyzőkönyveket adtak át nekem segédeim a köztem és *Pázmándy Dénes, továbbá Lukács Gyula, Fernbach Antal, Bánó József és Drakulics Pál* között főforgó becsületbeli ügyemben is.

Miután ezek szóról-szóra megegyeznek a föntebbivel, azoknak kinyomatását nem tartom szükségesnek.

De ide iktatom közülök négy képviselőnek pártjuk elnökéhez egyidejűleg intézett s a hirlapokban is közzétett levelét, mely az önmagukkal való ellentmondás még feneketlenebb hinárjába vezeti őket.

„Tisztelt pártelnök ur! A pártelnöknek tegnapi napon Tarnóczy Gusztáv ur ismert nyilatkozatával szemben létrejött megállapodása a mi ügyünket — a mint ez egy politikai testület természetéből folyik — kizárólag a parlamenti szólásszabadság szempontjából ítélte meg és e szempontból mondotta megengedhetlennek a személyes elégtétel kérését. Ezen felfogás helyességét nem vonjuk kétségbe. Van azonban az ügynek egy tisztán személyes oldala is, melynek elintézésére nézve egyedül saját felfogásunk szerint óhajtunk eljárni. Midőn ezt tisztelt Pártelnök urnak szives tudomására hozzuk, tisztelettel maradtunk Budapestent, 1895. márcz. 28-án, kész szolgái Bánó József, Gullner Gyula, Fernbach József, Drakulics Pál.“

A *Polónyi Géza* segédeivel felvett jegyzőkönyv azonban már némileg eltér a többitől, amennyiben ott általuk az a kérdés vetttetett fel, hogy felük a képviselőház szóban forgó ülésén állítólag ott sem lett volna és így engemet nem is sérthetett. Ezt szintén egész tarjedelmében itt közlöm:

„Jegyzőkönyv,

felvéve Budapesten, 1895. márczius hó 29-én, a *Polónyi Géza* és *Tarnóczy Gusztáv* között felmerült ügyben.

Tarnóczy Gusztáv ur megbizása folytán ma d. e. 11 óraker találokztunk Kun Miklós és Bartha Miklós urakkal, hogy velük a megbizónk és Polónyi Géza ur között fenforgó ügyben tárgyalásba bocsátkozzunk.

Polónyi Géza ur megbizottai kijelentették, hogy ők Tarnóczy Gusztáv urtól az általa elkövetett sértésért Polónyi Géza ur nevében lovagias elégtételt kértek.

Alulirottak a lovagias elégtételadást Tarnóczy Gusztáv ur részéről és nevében *feltétlenül* felajánlottuk.

Ennek tudomásul vétele után Polónyi Géza ur megbizottai a kérdést vetették fel, hogy a lovagias elégtételadás alatt csupán a fegyveres elintézés módját értjük-e?

A kérdésre mi kijelentettük, hogy, ha konstatáltatik, hogy Polónyi Géza ur a Tarnóczy ur ellen elkövető inzultusokban nem részes és így az ő személyén elkövetett súlyos sértés és a Tarnóczy Gusztáv ur ellen intézett inzultusok között vonatkozás nincs: Felünk nevében hajlandók leszünk a *békés elintézésnek részünkről elfogadható módját* proponálni. Erre Polónyi Géza ur megbizottai kinyilatkoztatták, hogy abban az esetben, ha fegyveres elintézésre kerülne a sor, a fegyveres elégtétel elfogadását az általunk felhozott ténykörülmenyeknek becsületbiróság által leendő eldöntésétől tesszük függővé.

Alulirottak kinyilatkoztattuk, hogy a sértett és lovagias elégtételt kérő fél megbizottai részéről tett kijelentések fejtegetésébe nem bocsátkozunk; becsületbiróság alakításához elvi szempontból hozzá nem járulhatunk, mert az a nyitrai választási elnök hivatalos eljárásával összefüggő ténykörülmenyeket érintené.

Ennek kijelentése mellett a feltétlen elégtételadást ¹ujból felajánlottuk.

Polónyi Géza ur megbizottai ragaszkodván álláspontjukhoz, mi az ügyet Tarnóczy Gusztáv ur részéről befejezettnek nyilványitjuk.

Kmf.

Münnich Aurél, s. k.

Gajári Ödön, s. k.

mint Tarnóczy Gusztáv megbizottai.“

De hogy egyoldalusággal ne váldottassam, jöllehet az ellenzéki lapok az én segédeim nyilatkozatait nem közölték: ellenfeleim jegyzőkönyveiből is itt közlök mutatványul hármat. Hadd domborodjék ki még jobban az ő *lovagias* fölfogásuk, ezért nem sajnálom tőlük a nyomdafestéket:

„Budapest, márcz. 29.

Tarnóczy úr ügyében a kihívó képviselők segédei *becsületbiróságot kívántak annak megállapítása czéljából*, hogy Tarnóczy úrnak előbbi rendezetlen ügyei nem akadályozzák-e meg a felüknek lovagias összemerkőzését?

Tarnóczy úr a *becsületbiróság ítéletének magát alá nem vette*, a mi okból a *képviselők segédei nem engedték meg, hogy feleik Tarnóczyval megverekedjenek*.

Mindenik képviselőnek segédei erről felüknek nyilatkozatot állítottak ki, a mely nyilatkozatok közül közöljük az alábbiakat.

A többi nyilatkozatok ezekkel lényegileg megegyeznek.

Budapest, márcz. 29.

Nagyságos Fernbach József országgyűlési képviselő úrnak.

Tisztelt Barátunk!

A Tarnóczy Gusztáv úr által aláirt s a napilapokban közzétett, személyedet sértő kifejezésekért Tarnóczy úrnál megjelentünk, felhiván őt arra, hogy segédeit nevezze meg.

Megnevezett segédekkel, Gajáry Ödön és Münnich Aurél képviselő urakkal összejöttünk és előttük kijelentettük, hogy elégtételt kérünk, de a mennyiben értésünkre esett: hogy *Tarnóczy úrnak több elintézetlen ügye van, azok elbírálását becsületbiróság ítélete alá bocsájtani kívánjuk és kérjük*; annál is inkább, minthogy Nyitrán Pázmándy Dénes és Kund Jenő országgyűlési képviselő uraknak *uri becsületére fogadott szavát megszegte*.

De ezenfelül márczius 21-én *Deák János úr által több tanu jelenlétében az utcán személyében a legerősebben megsértetett, sőt felpofozással is fenyegettetett* és ő lovagias elégtételt még sem kért, hanem a városi kapitányságnál tett feljelentést; és amennyiben *még ezenfelül is vannak elintézetlen ügyei*.

Mire Gajáry és Münnich képviselő urak kijelentették, hogy felük fegyveres elégtételadásra kész, de becsületbiróság elé az ügyet nem viszik.

Mi pedig kijelentettük, hogy *becsületbiróság ítélete nélkül feleinket megverekedni nem engedhetjük* s az ügyet a magunk részéről ez idő szerint befejezettnek tekintjük. Azon hozzáadással, hogy a becsületbiróság ítélete után felünk fegyveres elégtételt bármikor elfogad.

Ezeket tudomásodra hozva, tisztelettel maradtunk

őszinte hived:

Szentiványi Árpád s. k.
orsz. képv.

Kund Jenő s. k.
orsz. képv.

Nsgs Polónyi Géza orsz. képviselő úrnak *Budapesten.*

Kedves barátunk!

Megbízásod folytán fölkerestük Tarnóczy Gusztáv urat az általa hírlapilag személyed ellen elkövetett sértés tárgyában. Tarnóczy úr megbizottai gyanánt Münnich Aurél és Gajary Odön urakat nevezte meg. Előlegesen megállapodás után ma reggel 11 órakor összejöttünk a Tarnóczy úr megbizottaival, kik minden felszólítást megelőzve, kijelentették, hogy felük hajlandó neked elégtételt adni. Azon kérdéseinkre, hogy minő elégtételt hajlandó Tarnóczy úr adni, azt válaszolták, hogy az elégtételnek bármelyik olyan módját, amelyet hasonló esetben lovagias ember adhat.

Ezt a kijelentést egyelőre tudomásul vettük és a helyzet tisztázása okából azt a kérdést intéztük, hogy — miután Tarnóczy Gusztáv úr az általa elkövetett sértést a képviselőház f. hó 25-én tartott ülésén személye ellen felmerült inzultusokra alapítja: megállapították-e a megbizott urak összefüggést a Tarnóczy Gusztáv úr sértésének alapja és a Te személyed között? Erre kijelentették, hogy a mennyiben ez a kérdés magyarul azt teszi, hogy Te azon az ülésen, melynek incidensére a sértés alapított, jelen nem voltál: hajlandók a mi indítványunkra a tényállás megállapításának tárgyalásába belemenni s ennek alapján a lovagiaság szabályai szerint az ügyet békés uton is elintézni.

Miután azonban nekünk sem okunk nincs, sem feladatunk nem lehetett oly tényállásnak megállapítását kezdeményezni, a mely a Te helyzetedre nézve mentségül volna magyarázható: kijelentettük, hogy a tényállás megállapítása csak a Tarnóczy úr feladata lehet, mert neki kell tudni, hogy kit és miért sért; ha Tarnóczy Gusztáv úr a tényállás megvizsgálása után önmagától rájön, hogy sértésére sem okot, sem ürügyet nem adtál, s ennek alapján, *segédek közbejötté nélkül*, megfelelő nyilatkozatra határozná el magát, azt tudomásul vennők; azonban nem engedhetjük meg Neked, hogy fegyveres elégtételt fogadj el Tarnóczy úrtól mindaddig, míg ismeretes *négy párbajképtelenségi esete fölött*, továbbá ötödik pont gyanánt a fölött, hogy Te a képviselőház azon ülésén, melyre sértése alapítva van, *jelen nem voltál* és daczára ennek mégis sértett: egy összeállított becsületbiróság nem ítél.

Erre a Tarnóczy úr megbizottai értésünkre adták, hogy a felajánlott becsületbiróságot nem fogadják el; miután pedig mi a fegyveres elégtételvést ilyen feltételhez kötöttük: ennél fogva a maguk részéről a békés elintézészt most már kizártnak tekintik.

Mindezek után mi alólírottak részéről az ügyet teljesen befejezettnak tekintjük.

Kelt Budapesten, 1895. márcz. 29-én.

Bartha Miklós s. k.

Kun Miklós s. k.

Nagyságos Pázmándy Dénes
orsz. képviselő úrnak

Budapesten.

Kedves barátunk!

Ma vett megbízásod alapján Tarnóczy Gusztáv úr lakásán megjelenvén, őt a hírlapokban általa közlött, személyedet érintő sértés miatt kérdőre vontuk, felkérvén, nevezze meg azon megbizottait, kikkel ezen ügyben érintkezhetünk. Tarnóczy Gusztáv úr megbizottaiul *Gajáry* Ödön és *Münnich* Aurél urakat kijelölvén, ezek a tárgyalás megkezdése alkalmával kijelentették, hogy felük a fegyveres elégtételt megadni kész. Mi ezen kijelentést egyelőre tudomásul vettük, azonban tekintettel arra, hogy időközben arról értesültünk, miként Tarnóczy Gusztáv úr *Kund* Jenő orsz. képviselő úrral szemben adott becsületszavát megszegte, melynek kijelentésére, ha ennek szükségét látjuk, *Kund* Jenő úr minket felhatalmazott,

továbbá tekintettel arra, hogy ugyancsak Tarnóczy Gusztáv úrnak *Okolicsányi* László úrral szemben elintézetlen becsületbeli ügye van, amennyiben ez utóbbi által tőle elégtétel kérvén, azt megtagadta,

tekintettel arra is, hogy *Fiáth* János úrtól, ki őt többek hallatára nyilvánosan „itt vagy hát útszéli gazember, gyáva kutya” szavakkal illette, elégtételt nem kért,

végül figyelemmel arra, hogy Tarnóczy Gusztáv úr a f. é. márczius hó 27-én tartott országos ülés alatt több helyekről és többek által hangosan kifejezett inzultusokkal szemben magának elégtételt nem követelt,

részünkről figyelemmel arra, hogy itt a felek lovagias elégtétel adás vagy vételét illetőleg egyenetlen viszony látszik fenforogni, nem tartottuk megengedhetőnek azt, hogy ezen ügyben mindaddig, míg a jelzett aggályaink egy szabályszerűen alakított becsületbiróság által elosztatva nincsenek, a feltétlen elégtételadás módozatai megbeszélésébe csak bele is bocsátkozhassunk, Tarnóczy Gusztáv úr megbizottai kijelentették, hogy ők semmi kijelentésnek tárgyalásába nem bocsátkoznak, mert a fegyveres elégtételt feltétlenül megadják.

Ezek után mi részünkről ez idő szerint ezen ügyet befejezettnek jelentjük ki.

Budapest, 1895. márcz. 28.

Tisztelő barátaid

Szentiványi Kálmán.

Dr. Babó Emil.

De mindannyi között a legtanulságosabb az utolsó, vagyis kilencedik párbaj ügynek elintézése, a melynek folyamán ugyanis kitünik, hogy *Gullner Gyula* ur, noha szintén kihiva-

tott, azért tart engemet disqualificálnak, mert állítólag Kund Jenő és Pázmándy Dénes képviselő uraknak *uri becsületszavamat* adtam volna arra, hogy a nekik adott igazolvánnyal a választás alatt szabadon járhatnak és mégis később ezen igazolványokat érvényességüktől megfosztottam.

Az ezen becsületbeli ügyre vonatkozó iratok ime itt következnek :

„*Jegyzőkönyv,*

felvéve a Gullner Gyula és Tarnóczy Gusztáv urak között felmerült ügyben, Budapestben, 1895. márczius 29-én, a szabad-
elví pártkör helyiségeiben.

Szentiványi Árpád és Kubinyi Géza, mint Gullner Gyula ur megbizottai, lovagias elégtételt kértek Tarnóczy Gusztáv urtól az általa a lapokban közzétett nyilatkozatban Gullner Gyula ur személyén elkövetett sértésért.

Münnich Aurél és Gajári Ödön, mint Tarnóczy Gusztáv ur megbizottai az elégtételadás kötelességét felük nevében és részéről elismerik, s az elégtételadás minden lovagias formáját föltétlenül felajánlják, kijelentvén egyben, hogy a Gullner Gyula urnak, mint sértett félnek jogát — ha fegyveres elintézés választatnék — a fegyverválasztásra nézve feltétlenül elismerik.

Gullner Gyula ur megbizottai ezt a kijelentést tudomásul veszik, kinyilatkoztatják azonban, hogy Tarnóczy Gusztáv urat megánjellemben disqualifikálnak tartják azért, mert *f. é. márczius hó 19-én, Pázmándy Dénes és Kund Jenő uraknak adott uri becsületszavát márczius hó 20-án megszegte*. Erre becsületbiróság egybealkotását kérik.

Tarnóczy Gusztáv ur megbizottai kijelentik, hogy elvi álláspontból nem mehetnek bele oly becsületbiróság alakításába, melynek czélja a nyitrai választási elnök hivatalos ténykedéseinek felülbírálása volna. Tekintve azonban, hogy a Gullner Gyula ur megbizottainak a disqualifikációra vonatkozó álláspontja Tarnóczy Gusztáv ur magánjelleme ellen van intézve, elfogadják a becsületbiróság összeállítására vonatkozó indítványt annak a kérdésnek eldöntésére, hogy :

a Tarnóczy Gusztáv ur ellen Gullner Gyula ur megbizottai által felhozott kifogás oly természetű-e, amely miatt a Tarnóczy Gusztáv ur részéről felajánlott lovagias elégtétel el nem fogadható?

Maguk részére fentartják a jogot, hogy a becsületbiróságba két tagot nevezzenek.

Gullner Gyula ur megbizottai a kijetentést tudomásul veszik.

Mindkét fél megbizottai az ügy további tárgyalását holnap, márcz. 30-án, d. e. 10 órára a képviselőház társalgójába tűzik ki.

Kmpf.

Gajári Ödön,
Münnich Aurél.

Szentiványi Árpád,
Kubinyi Géza.

Folytatólag felvéve, 1895 márczius 30-án.

A mai napon, a kitűzött időben és helyen találkoztunk Gullner Gyula ur megbizottaival: Szentiványi Árpád és Kubinyi Géza urakkal, hogy az általunk felajánlott *becsületbiróság-nak összealkotása és az ügy lovagias elintézése* czéljából további tárgyalásokba bocsátkozzunk.

Gullner Gyula ur imént nevezett megbizottai kijelentették, hogy a becsületbiróság összealkotása, illetőleg az általa döntésre előterjesztett kérdésre vonatkozó *propozícióinkat el nem fogadják* és egy más kérdést hoztak javaslatba.

Mi azon elvi álláspontunknál fogva, hogy a nyitrai választási elnök hivatalos tevékenységét — amely fölött a megindított fegyelmi eljárás van hivatva dönteni — becsületbirósági uton felülbírálni helyén valónak nem tartjuk, Gullner Gyula ur megbizottainak újabb propozícióját még abból a szempontból sem fogadhattuk el, mert abban a meggyőződésben vagyunk, hogy az általunk ajánlott mód *teljesen megfelel amaz eredeti kívánalomnak, amelyet Gullner Gyula ur megbizottai tegnapelénk terjesztettek.*

Ezek után a feltétlen elégtételadást Gullner Gyula ur számára továbbra is felajánlottuk.

Gullner Gyula ur megbizottai kinyilvánították, hogy álláspontjukhoz ragaszkodnak.

Ezzel az ügyet Tarnóczy Gusztáv ur részéről befejezettek jelentjük ki.

Kmf.

Münnich Aurél,

Gajári Ödön.

mint Tarnóczy Gusztáv ur megbizottai.“

„Nagyságos Gullner Gyula orsz. képviselő urnak

Budapesten.

Tisztelt Barátunk!

Tarnóczy Gusztáv úrral szemben nyert megbízatásunkban eljárva, van szerencsénk tégedet mellékelten ide csatolt jegyzőkönyv kapcsán a következőkről tisztelettel értesíteni.

A jegyzőkönyvben általunk kért és Gajári Ödön és Münnich Aurél urak, mint Tarnóczy Gusztáv ur megbizottai által felajánlott becsületbiróság összealkotása azon indokból hiusult meg, mert a Tarnóczy Gusztáv ur megbizottai által a jegyzőkönyvben formulázott és a becsületbirósághoz eldöntés végett intézendő kérdőpont oly kommentár kíséretében tétetett fel, hogy ez által a becsületbiróság döntése, nézetünk szerint teljesen lehetetlenné vált volna; miért is mi megbízatásunkhoz hiven, a mai alulirott napon, a jegyzőkönyvben megállapított időben és helyen az összealkotandó becsületbiróság elé

írásban precizizozva, Gajáry Ödön és Münnich Aurél uraknak, a következő kérdőpontot kívántuk felvételni:

„Bir-e vagy nem Tarnóczy Gusztáv urra nézve diszqualifikáló hatálylyal azon ténye, hogy Nyitrán f. hó 19-én este Kund Jenő és Pázmándy Dénes uraknak *úri* becsületszavára fogadta, illetve nekik *úri* becsületszavának lekötése mellett kijelentette, hogy az általa átadott szabad átkelési igazolványok a választás alatt és közben a kijelölt határok között érvényesek lesznek — és mégis ennek daczára f. hó 20-án reggel érvényüktől megfosztotta s más érvényes igazolványokkal nem helyettesítette, mi által a szabad járás-kelés és érintkezés biztosítására adott *úri* becsületszavát megszegte.“

Kötelességünknek tartjuk becses tudomásodra juttatni azt is, hogy mi Tarnóczy Gusztáv úr megbizottai előtt a mai napon azt is kijelentettük, hogy bár tudomással birunk mindazon kifogásokról, melyeket Fernbach József, Bánó József, Bartók Lajos, Drakulits Pál, Lukács Gyula és Pázmándy Dénes urak megbizottjai Tarnóczy Gusztáv úr ellen emeltek, mi ezektől eltekintve Tarnóczy Gusztáv urat a magunk részéről az ünnepelesen adott becsületszónak eklatáns megszegéséért tartjuk diszqualifikálnak.

Mínthogy pedig Tarnóczy Gusztáv úr megbizottai a becsületbirósághoz intézendő s általunk ilyenképen precizizozott kérdőpontot elfogadni hajlandóknak nem nyilatkoztak — a további tárgyalások végleges megszakítása mellett kijelentettük, hogy a Tarnóczy Gusztáv úr megbizottai által felajánlott fogyveres elégtételt mindaddig el nem fogadjuk, míg az általunk jelzett ügyben a szabályszerűleg összeállított becsületbiróság nem dönt, addig pedig ezen ügyet a Te részedről befejezettnek tekintjük.

Budapesten, 1895. márczius 30.

tisztelettel

Szentiványi Árpád, s. k.

Kubinyi Géza, s. k.“

Ezzel az „*úri becsületszó*“ kérdésével már foglalkoztam ott, ahol Pázmándy Dénes beszédére pontról-pontra megtettem a megjegyzéseimet; — erre tehát, mint ezéltazatosan forgalomba hozott valótlanúságra, tovább ki nem terjeszkedem, hanem a nyitrai választási rendezőknek már a lapokban is megjelent nyilatkozatát iktatom ide:

„Alólirottak, kik a mult hó 20-án itt Nyitrán megejtett képviselőválasztás alkalmával a rend fentartásával voltunk az elnök ur által megbizva, a lapokban olvassuk, miszerint Pázmándy Dénes és Kund Jenő urak állítása szerint Tarnóczy Gusztáv volt választási elnök a mult hó 19-én az ellenzék vezetőinek kiadott 30 db. jelvénynek érvényét m. hó 20-án vagyis a választás napján azoktól megvonta volna.

Mínthogy a katonai őrvonalaknál az összes jelvények és

igazolványok kezelésével kizárólag mi voltunk megbizva, az igazsághoz hiven bizonyíthatjuk, hogy az elnök úr sem ezen jelvényeknek, sem bármiféle igazolványoknak érvényét sem 20-án, sem máskor meg nem vonta, sőt azokat azon érvényben, a melylyel azokat világos szavakban kihirdette, mindvégig szigorúan megtartotta, illetőleg általunk megtarttatta. Bizonyítjuk egyuttal, hogy ezek az ellenzék vezetői által a választás végéig használtattak is.

Nyitra, 1895. ápril 1.

Sir József s. k., Piasek Ede s. k., Ötvös Ödön s. k., Blanár József s. k., Poppelka Géza s. k., Steffek Ferencz s. k., Paulovics Gyula s. k., Weisz Arthur s. k., Justh Szilárd s. k., Enderödy György s. k., Gészy József s. k., Ottó Árpád s. k., Skarniczal Béla s. k., dr. Jelinek Miksa s. k., Pongrátz Géza s. k., Stromf József s. k., Vagyon Mosko s. k., Weisz Zsigmond s. k.“

Mindezek után azt hiszem, nem vagyok szerénytelen, ha azt sejtem, hogy nem nekem, hanem ezeknek az uraknak van elintézetlen ügyük.

Igéretemhez hiven minden további következtetés levonásától tartózkodom, hanem bizonyos P. J.-hez a „Magyar Hírlap“ márczius 31-iki számában intézett igen érdekes szerkesztői üzenetet leszek bátor szóról-szóra ime lenyomatni:

„**P. J. Budapest.** Bizonyára van abban inkonzekvenzia, ha azért provokálunk valakit, hogy az ő *párbajképtelenségét bebizonyítsuk.* Hisz így eleve ki van zárva, hogy az adott esetben verekedjünk, akkor pedig mire való volt a provokálás? mire való az alkalmazni nem szándékolt bátorság fitogtatása? Mert a kihívás semmi egyéb, mint annak a jelzése, hogy valaki verekedni akar; a verekedés viszont semmi más, mint bebizonyítása annak, hogy valaki elég bátor, pontum. (Arról szó sincs, hogy az bizonyíthatnék a verekedéssel, hogy valaki elég becsületes.) Már most, ha X úr nem tartja Y urat párbajképesnek, hát vegyen rajta elégtételt más módon, például a bíróságnál, de ne provokálja azt, akivel (előre is tudja) semmi esetre sem fog megvívni. Annak van értelme, ha a *kihívott* proponál becsületbíróságot, mert ő esetleg bizonyosságot akar szerezni arról, hogy nem beestelen-e az, a ki kihívta; de annak nincs helye, hogy párbajképtelennek tudott emberrel lovagias formák közt jusson valaki a saját kezdeményezésére érintkezésbe.“

Miután azonban talán az is érdekes a szóban levő nyitrai választás ügyében, hogy arról maguk a nyitraiak hogy vélekednek, székségesnek tartom a nyitrai szabadelvű pártnak a hírlapokban szintén megjelent nyilatkozatát is ide iktatni:

„A nyitrai szabadelvű párt ma értekezletet tartott, melynek jegyzőkönyvét táviratilag a következőkben küldte meg nekünk a párt elnöksége:

A nyitrai szabadelvű párt mai napon tartott értekezleté-

ben — minthogy *Latkóczy* Imre államtitkár a képviselői megbízást el nem fogadta — a jelöltséget nagy lelkesedéssel egyhangulag *Janits* Imre dr. vármegyei főjegyzőnek ajánlotta fel. *Janits* Imre dr. a jelöltséget elfogadván, programbeszédét e hónap 31-én fogja megtartani.

A nyitrai szabadelvű párt ez alkalommal is meg van győződve arról, hogy a kerület többsége, amely az értelmiség zömét magában foglalja, a szabadelvűség zászlaját, a *magyar állam-eszmét* különösen a felvidéken *felette veszélyeztető néppárttal szemben, fényes diadalra fogja juttatni.*

A mai értekezlet egyuttal *mély megütközéssel értesült a hírlapokból arról, hogy a képviselőházban minősítetlen modoru támadások történtek a választás és az ezt vezetőik ellen, éppen amaz ellenzéki képviselők részéről, akik a nyitrai választáson részben mint bizalmi férfiak működven közre, ezzel a tényükkel ama pártnak léptek a szolgálatába, amelylyel egy országos párt sem vállal szolidaritást és amelyet, mint népamító pártot, önzetlen hazafinak támogatnia nem szabad!*

Egyébként a nyitrai szabadelvű párt teljes tudatában van annak, hogy a választást vezetőik szigorú intézkedései a tulizgatott, fanatizált tömegek hangulatával szemben, mely a községekben verekedéssé és a szabadelvű párti választók bevonulásánál tettleges támadásokká fajult és amely a néppárti kortesek szociálisitikus és felekezeti ámitásai folytán a kitörésig fokozódott, teljesen szükségesek és indokoltak voltak és a lakosság által is megnyugvással fogadtattak.

Végül a nyitrai szabadelvű párt elítéli, hogy az itt járt ellenzéki képviselők csak amaz állítólagos visszaélések felsorolására szoritkoztak, amelyeket állítólag a néppárti jelölt hátrányára követtek el és amelyeknek a valótlanágát különben is a vizsgálat fogja kideríteni, míg ellenben egy szavuk nincs amaz üzemek föltárására, amelyeket a néppárt a vallási kényszereszközök fölhasználásával is, a választást megelőzőleg alkalmazott és a választás folyamán a törvényesség kijátszására megkísérlett.

A nyitrai szabadelvű párt megbízásából: *Szirányi György* pártelnök, *ifj. Bokros János* pártjegyző. “

Ezzel a nyitrai választás ügyének engemet illető részével leszámoltam volna, azonban mint az egész dologra nézve igen jellemzőket ide iktatok még egy pár nyilatkozatot, melyek szintén mindannyian a hírlapokban jelentek meg. Ilyen első sorban elnök társam *Szulyovszky Dezső* nyilatkozata:

„Tisztelt szerkesztő ur:

Becses lapja folyó márczius hó 27-iki számának az országgyűlési tudósítás rovatában, a nyitrai képviselő-választás ügyének tárgyalása alkalmából, *Kund Jenő* orsz. képviselő ur felszólalása kapcsán, zárjel között van idézve reám vonatkozólag, általam eddig ismeretlen képviselő részéről állítólag tett

következő közbeszólás: „gazember.“ — Minthogy a dolog természeténél fogva én nem tudhatom, hogy az ülésén jelen voltak közül tényleg vonatkoztatva-e s ha igen, ki vonatkoztatva és tette reám ezen közbeszólást, kénytelen vagyok ezen nyílt levelemmel felhívni az ismeretlen közbeszólót, hogy magát megbizottaim: Püsköky Emil ügyvéd és Zmertych Iván orsz. képviselő urak, budapesti lakosok előtt 8 nap alatt megnevezze, elnevezésben az ismeretlen közbeszólót gyávának nevezem.

Nyitrán, 1895, márczius 27-én

Szulycovszky Dezső.“

Ugyanilyen érdekes a Thuróczy—Zichy-féle nyilatkozat is. Előbb rólam, később pedig *Thuróczy* Vilmosról, Nyitra vármegye főispánjáról a képviselőházban többször állították, mintha ő ugy nyilatkozott volna, hogy ha gróf Zichy Jánosnak többsége lenne is, a mandátumot mégsem fogja elnyerni. Ámbár a belügyminiszter határozottan kijelentette ennek az állításnak a valótlanágát, az a képviselőházban ismételve szóba hozott. *Thuróczy* főispán erre fölkerlte Münnich Aurél és Gajári Ödön képviselőket, hogy ügyét rendezzék. Nevezett megbizottak Zichy János grófhhoz fordultak, mint aki előtt állítólag a főispán a szóban forgó nyilatkozatot tette, mire Zichy János gróftól a következő nyilatkozatot vették:

Nagyságos dr. *Münnich* Aurél és *Gajári* Ödön uraknak.
Budapesten.

Uraságtoknak *Thuróczy* Vilmos főispán ur megbizásából hozzám intézett felkérésükre készséggel kijelentem, hogy én Kund Jenő barátomnak társalgás közben emlitém fel, hogy *Thuróczy* főispán ur nyilatkozott oly formán, miszerint többségem esetére is *Latkóczy* ur lesz megválasztva.

Valószínűnek tartom azonban, hogy a félreértés onnan ered, hogy Kund Jenő ezt hallva, ugy értette, mintha *Thuróczy* főispán ur ezt nekem mondta volna személyesen. Készségesen kijelentem, hogy ezeket nekem nem mondotta, de ezt nekem Bobok és Markovich urak határozottan erősítették.

Budapest, 1895. márczius 30-án.

Ifj. Zichy János gr.

Erre Markovich és Bobok urak a következő nyilatkozatot intézték *Thuróczy* Vilmos főispán urhoz:

„Méltóságos cs. kir. kamarás és főispán ur!

A mai fővárosi lapokban nagy esodálkozásunkra egy ifj. gróf Zichy János aláírásával kiállított nyilatkozatot olvastunk, melyből ha netán azt lehetne kivenni, hogy mi tisztelettel alólirottak nevezett gróf ur előtt bármikor és akként nyilatkoztunk volna, hogy Méltóságod állítólag akárhol és akár milyen alkalommal azt jelentette ki, hogy Zichy, ha többsége is

lesz, bukni fog: ezennel tiszteletteljesen és kötelesség-hűen, de egész határozottsággal kijelenthetjük, sőt ezennel ki is jelentjük, hogy a nyilatkozat azon része ily értelemben, s egyáltalán Méltóságod személyének bárminemű bevonásával reánk való vonatkozásban csak tévedésen alapulhat. Férfias becsület-szavunk elég garancia arra nézve, hogy kijelenthessük, miként mi Méltóságodat a gróf ur előtt ily vonatkozásban soha nem említettük. De nem is említhettük, mivel Méltóságodról soha ilyen hirt és nyilatkozatot nem hallottunk.

Az igaz, hogy olyan hírek, hogy egyes kormánypárti urak ily értelemben nyilatkoztak volna, a városban el voltak terjedve. Közszájon forogtak ezek s azokat mi is hallottuk, de Méltóságod személye ezen hírekben tudtunkkal soha sem fordult elő. Es így a gróf urnak ezen nyilatkozata vagy félreértésen vagy a személyben való tévedésen alapszik.

Egyebekben fogadja Méltóságod kiváló mély tiszteletünk nyilvánítását.

Nyitrán, 1895. évi márczius 31.

Alázatos szolgáló

Markovics János s. k.

Ifj. *Bobok* József s. k.

Ezekre a nyilatkozatokra vonatkozva a „Nemzet“ azt az ismert tréfás rébust vetette fel: „Hol a macska?“ Azt hiszem, ez esetben a rébus egy kis utánjárással könnyen megoldható.

Ime ez a történeti hűségű lefolyása a nagy port vert nyitrai választási ügynek. Bevezető soraimban megígérttem volt, hogy e tényekből nem vonom le a következtetéseket a nagy közönség számára. De önmagamtól nem tagadhatom meg, hogy egy emlék fel ne támadjon bennem.

Bevezetésemben örökségről is volt szó, — hát én is örököltem atyámtól, — egy egyszerű ezüst hüvelyű kardot. Ennek a kardnak hüvelyébe pedig ez van bele vésve: „Haza és haldás ügyében tanúsított férfias hűség elismerése jeléül Tarnóczy Kázmérnak 1832/36. orsz. gyűlési követnek Bars vármegye rendei.“ A nyitrai választás keserű emlékeinek borongásán át e betűk ragyognak fel előttem — és a bibliával szólva, nincsen többé harag az én szivemben: — de tudom azt is, hogy e hüvelyben éles kard pihen.

Budapest, 1895. ápril 15.

Tarnóczy Gusztáv.